

บทที่ 2

ทฤษฎีและแนวความคิด

การตั้งค่าเพื่อหนี้สงสัยจะสูญและการจำหน่ายหนี้สูญนั้น มีพื้นฐานแนวความคิดมาจากหลักเกณฑ์การคำนวณรายรับ-รายจ่ายในทางบัญชี ข้อมูลทางบัญชีเหล่านี้ นอกจากจะเป็นเครื่องช่วยในการตัดสินใจในการประกอบธุรกิจแล้ว ยังมีความสำคัญต่อการตรวจสอบและกำกับดูแลผลประกอบการของนิติบุคคลต่างๆ ทั้งนี้ ขึ้นอยู่กับวัตถุประสงค์ในการใช้ข้อมูลทางการบัญชีว่าใครเป็นผู้ใช้และใช้เพื่อวัตถุประสงค์อย่างไร ผู้ประกอบกิจการต้องการทราบข้อมูลทางบัญชีเพื่อวัดผลการดำเนินงานกิจการว่าประสบความสำเร็จมากน้อยเพียงใด และปรับปรุงการดำเนินงานให้ดีขึ้น ผู้ถือหุ้นใช้ข้อมูลทางการบัญชีเพื่อตรวจสอบสถานะการลงทุนของตนในกิจการว่าเกิดผลประโยชน์นอกเงยหรือไม่ เจ้าหนี้ใช้ข้อมูลทางบัญชีเพื่อตรวจสอบความสามารถในการชำระหนี้ของลูกหนี้ที่เป็นนิติบุคคล เป็นต้น

หน่วยงานของรัฐ เช่น ธนาคารแห่งประเทศไทย กรมสรรพากร ตลาดหลักทรัพย์แห่งประเทศไทย สำนักงานคณะกรรมการกำกับหลักทรัพย์และตลาดหลักทรัพย์แห่งประเทศไทย ต่างก็ใช้ข้อมูลทางการบัญชีของสถาบันการเงิน เพื่อให้บรรลุวัตถุประสงค์ต่างๆ ของตน ตามภาระหน้าที่ซึ่งมีอยู่ตามกฎหมาย

ขอบเขตและความหมายของสถาบันการเงิน

ตามพระราชบัญญัติการธนาคารพาณิชย์ พ.ศ. 2505 ได้ให้ความหมายของคำว่าสถาบันการเงินไว้หมายถึง ธนาคารพาณิชย์ บริษัทเงินทุน บริษัทเงินทุนหลักทรัพย์ และบริษัทเครดิตฟองซิเอร์ ตามกฎหมายว่าด้วยการประกอบธุรกิจเงินทุน ธุรกิจหลักทรัพย์ และธุรกิจเครดิตฟองซิเอร์ ตลอดจนนิติบุคคลอื่นที่รัฐมนตรีกำหนดโดยประกาศในราชกิจจานุเบกษา (ธนาคารแห่งประเทศไทย, 2548: ออนไลน์) และสถาบันการเงินสามารถประกอบธุรกิจได้ภายใต้พระราชบัญญัติการธนาคารพาณิชย์ พ.ศ. 2505 และพระราชกำหนดแก้ไขเพิ่มเติมพระราชบัญญัติการธนาคารพาณิชย์ พ.ศ. 2505 พ.ศ. 2528 พระราชบัญญัติการประกอบธุรกิจเงินทุน ธุรกิจหลักทรัพย์ และธุรกิจเครดิตฟองซิเอร์ พ.ศ. 2522 และพระราชบัญญัติหลักทรัพย์และตลาดหลักทรัพย์ พ.ศ. 2535 ซึ่งกำหนดลักษณะธุรกิจที่สามารถประกอบกิจการสรุปได้ดังต่อไปนี้

ธนาคารพาณิชย์ (Banking) ตามพระราชบัญญัติการธนาคารพาณิชย์ กำหนดให้ธนาคารพาณิชย์ประกอบธุรกิจ ดังนี้คือ การรับฝากเงินที่ต้องจ่ายคืนเมื่อทวงถามหรือเมื่อสิ้นระยะเวลาอันกำหนดไว้ และใช้ประโยชน์เงินนั้นในทางหนึ่งหรือหลายทาง เช่น ให้สินเชื่อ ซื้อขายตั๋วแลก

เงินหรือตราสารเปลี่ยนมืออื่นใด ซื่อขายเงินปววรรตต่างประเทศ และอาจกระทำธุรกิจที่เกี่ยวกับหรือเกี่ยวเนื่องจากการธนาคารพาณิชย์ เช่น การเรียกเก็บเงินตามตัว การรับอวัลตัวเงิน การรับรองตัวเงิน การออกเช็คเตอร์ออฟเครดิต หรือการค้าประกัน (ธนาคารแห่งประเทศไทย, 2548: ออนไลน์)

ธุรกิจเงินทุน (Finance Business) ได้แก่ กิจการให้สินเชื่อเพื่อวัตถุประสงค์ต่างๆ ตามที่กฎหมายกำหนด ซึ่งได้แก่เพื่อการพาณิชย์ (Commerce) เพื่อการพัฒนา (Development) เพื่อการจำหน่ายและบริโภค (Disposition and Consumption) หรือเพื่อการเคหะ (Housing) (ตลาดหลักทรัพย์แห่งประเทศไทย, 2549: ออนไลน์)

ธุรกิจหลักทรัพย์ (Securities Business) กฎหมายอนุญาตให้ประกอบกิจการดังนี้ คือ กิจการเป็นนายหน้าซื้อขายหลักทรัพย์ กิจการค้าหลักทรัพย์ กิจการเป็นที่ปรึกษาการลงทุน กิจการจัดจำหน่ายหลักทรัพย์ กิจการจัดการกองทุนรวม กิจการจัดการกองทุนส่วนบุคคล และกิจการอื่นที่เกี่ยวข้องกับหลักทรัพย์ตามที่รัฐมนตรีว่าการกระทรวงการคลังกำหนดตามข้อเสนอแนะของคณะกรรมการกำกับหลักทรัพย์และตลาดหลักทรัพย์ (ตลาดหลักทรัพย์แห่งประเทศไทย, 2549: ออนไลน์)

ธุรกิจเครดิตฟองซิเอร์ (Credit Foncier or Housing Finance) ตามพระราชบัญญัติว่าด้วยการประกอบธุรกิจเงินทุน ธุรกิจหลักทรัพย์ และธุรกิจเครดิต แบ่งได้เป็น 2 ลักษณะคือ การประกอบธุรกิจให้กู้ยืมเงิน โดยมีหลักประกันเป็นการจำนองที่ดินลำดับหนึ่ง และการให้เช่าซื้ออสังหาริมทรัพย์แก่ประชาชน โดยกฎหมายกำหนดให้สิทธิแก่ผู้กู้ หรือผู้เช่าซื้อ สามารถชำระหนี้เพื่อให้ได้มาซึ่งกรรมสิทธิ์ก่อนเวลาที่กำหนดไว้ในสัญญาได้ (ตลาดหลักทรัพย์แห่งประเทศไทย, 2549: ออนไลน์)

การประกอบกิจการนอกเหนือจากธุรกิจที่กฎหมายกำหนดแล้ว ย่อมมีความผิดตามกฎหมาย ดังนั้น สถาบันการเงินจึงต้องแสดงวัตถุประสงค์ของกิจการ โดยระบุไว้ในหนังสือบริคณห์สนธิที่จดทะเบียน ณ กระทรวงพาณิชย์ ภายใต้กฎหมายดังกล่าวด้วย รายได้จากกิจการจึงต้องเกิดขึ้นจากการประกอบการภายใต้วัตถุประสงค์ที่จดทะเบียนเอาไว้ดังกล่าวนั้น

ลักษณะการดำเนินงานของสถาบันการเงิน

ในเว็บไซต์ของ tulip.bu.ac.th (2549: ออนไลน์) ได้กล่าวถึงลักษณะของสถาบันการเงินและประเภทของสถาบันการเงินไว้โดยสรุป ดังนี้

สถาบันการเงิน เป็นสถาบันที่ทำธุรกิจในรูปแบบของการกู้ยืมและให้กู้ยืม หรือเป็นสถาบันที่ทำหน้าที่เป็นตัวกลางระหว่างผู้ให้กู้และผู้ขอกู้ โดยอาศัยเครื่องมือหรือตราสารทางการเงินและรับภาระการเสี่ยงจากการให้กู้ยืมแทน ส่วนรายได้จากสถาบันการเงินมาจากความแตกต่างระหว่าง

อัตราดอกเบี้ยที่ได้รับจากผู้ขอกู้ และอัตราดอกเบี้ยซึ่งต้องจ่ายให้แก่ผู้ให้กู้ สถาบันการเงินสามารถแบ่งได้เป็น 2 กลุ่ม คือ

1. สถาบันการเงินในระบบ เป็นสถาบันการเงินที่ถูกตั้งขึ้นอย่างเป็นทางการ โดยมีกฎหมายและระเบียบข้อบังคับควบคุมการดำเนินงานของสถาบันการเงินในแต่ละประเภท
2. สถาบันการเงินนอกระบบ เป็นสถาบันการเงินที่เกิดขึ้นเองโดยธรรมชาติ ไม่มีกฎหมายและระเบียบข้อบังคับควบคุมการดำเนินงาน เช่น การกู้ยืมกันโดยตรง การเล่นแชร์ ลินเชื่อทางการค้า การซื้อขายลคเช็ค เป็นต้น สถาบันการเงินนอกระบบมีลักษณะที่แตกต่างกันไปหลายรูปแบบและยากต่อการเก็บรวบรวมข้อมูล ซึ่งในทางข้อเท็จจริงแล้วอาจไม่เรียกว่าเป็นสถาบันการเงินก็ได้เพราะกฎหมายมิได้รับรอง

ลักษณะเด่นเกี่ยวกับการพัฒนาของสถาบันการเงิน มีดังนี้

1. การจัดตั้งสถาบันการเงินส่วนใหญ่จะเป็นการดำเนินงานของภาคเอกชนมากกว่ารัฐบาล เช่น การจัดตั้งธนาคารพาณิชย์ ไร่รับจำนำ บริษัทเงินทุนและหลักทรัพย์ สหกรณ์ การเกษตร และสหกรณ์ออมทรัพย์ เป็นต้น
2. สถาบันการเงินของเอกชนจะบริหารงานโดยมุ่งหวังกำไรเป็นสำคัญ การบริหารเงินทุนจึงมีลักษณะที่จัดสรรไปยังธุรกิจที่ให้ผลตอบแทนสูงสุด หรือจัดสรรไปยังธุรกิจของตนเองหรือพรรคพวก ดังนั้น การกระจายทรัพย์สินทางการเงินจึงอาจไม่สอดคล้องกับการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคม
3. การออกระเบียบและกฎหมายควบคุมการดำเนินงานของสถาบันการเงินในส่วนของรัฐบาลมักจะล่าช้ากว่าการดำเนินธุรกิจของเอกชน
4. รัฐมีบทบาทในการจัดตั้งสถาบันการเงินเฉพาะกิจน้อย ดังนั้น โอกาสของรัฐในการที่จะใช้สถาบันการเงินเป็นเครื่องมือในการควบคุมหรือเป็นเครื่องมือในการพัฒนาเศรษฐกิจจึงมีไม่มากนัก
5. ในอดีตที่ผ่านมารัฐให้ความสำคัญต่อความมั่นคงของสถาบันการเงิน และเกรงกลัวว่า ถ้าล้มไปจะมีผลกระทบต่อความเชื่อมั่นของประชาชน จึงใช้นโยบายประคับประคองมาตลอด ผู้บริหารของสถาบันการเงินบางคนขาดความรับผิดชอบ เห็นแก่ประโยชน์ของตนเองและพวกพ้อง ก็จะใช้จุดดังกล่าวหาผลประโยชน์ ในที่สุดเมื่อเกิดวิกฤตการณ์สถาบันการเงินในช่วงปี พ.ศ.2526-2527 และในช่วงปี พ.ศ.2539-2541 ทำให้ผู้บริหารสถาบันการเงินเริ่มตระหนักในความรับผิดชอบต่อมากขึ้น

6. การขยายตัวและการปรับตัวของบริษัทเงินทุนอย่างรวดเร็วส่วนหนึ่งเป็นผลมาจากการใช้นโยบายเข้มงวดกวัดขันของทางรัฐบาลมากเกินไป

สถาบันการเงินสามารถแบ่งออกเป็น 2 ประเภทใหญ่ ๆ ได้ดังนี้

1. ประเภทของสถาบันการเงินที่พิจารณาตามอายุของหลักทรัพย์ที่สถาบันการเงินนั้นได้ออกหรือทำการซื้อขาย แบ่งได้เป็น 2 ประเภท คือ

1.1 สถาบันการเงินในตลาดเงิน เป็นสถาบันการเงินที่ออกหลักทรัพย์และซื้อขายหลักทรัพย์ที่มีอายุครบกำหนดไม่เกิน 1 ปี ซึ่งเป็นการให้กู้ยืมเงินในระยะสั้น ได้แก่ ธนาคารพาณิชย์ ธนาคารออมสิน ธนาคารเพื่อการเกษตรและสหกรณ์การเกษตร และบริษัทเงินทุนบางบริษัทที่ออกตั๋วสัญญาใช้เงินอายุครบกำหนดไม่เกิน 1 ปี หรือบริษัทเงินทุนบางบริษัทที่รับซื้อลดตราสารพาณิชย์หรือตราสารทางการเงินอื่นๆ ที่มีอายุครบกำหนดไม่เกิน 1 ปี เช่น ตราสารพาณิชย์และตราสารของบริษัทเงินทุน การกู้เงิน โดยการเบิกบัญชี บัตรเงินฝาก และตัวเงินคลัง

1.2 สถาบันการเงินในตลาดหุ้น เป็นสถาบันที่ออกหลักทรัพย์และการซื้อขายหลักทรัพย์ที่มีอายุกำหนดมากกว่า 1 ปี ซึ่งเป็นการให้กู้ยืมในระยะยาว โดยใช้เครื่องมือทางการเงินต่างๆ เช่น พันธบัตรรัฐบาล หุ้นกู้ ตั๋วสัญญาใช้เงินที่มีอายุครบกำหนดเกิน 1 ปี เป็นต้น

2. ประเภทของสถาบันการเงินที่พิจารณาตามหน้าที่และลักษณะการดำเนินกิจกรรมหลักของสถาบันการเงินภายใต้กรอบของกฎหมาย แบ่งเป็น 4 ประเภท

2.1 สถาบันการเงินเกี่ยวกับการรับฝากเงิน เป็นสถาบันที่ทำหน้าที่หลักในการระดมทุนส่วนใหญ่ โดยวิธีการรับฝากเงินจากประชาชนประเภทต่างๆ เช่น เงินฝากเพื่อเรียก เงินฝากสะสมทรัพย์ และเงินฝากประจำ เงินทุนที่ระดมได้อาจจะนำไปใช้ลงทุนหรือให้กู้ยืมในขอบเขตที่กฎหมายกำหนดให้หรืออาจจะเป็นการให้กู้เพื่อการลงทุนในธุรกิจ ให้กู้เพื่อการบริโภค เพื่อการเคหะ หรืออาจนำไปลงทุนในหลักทรัพย์อื่นๆ ได้แก่ ธนาคารพาณิชย์ ธนาคารออมสิน ธนาคารอาคารสงเคราะห์ สหกรณ์ออมทรัพย์ ธนาคารเพื่อการเกษตรและสหกรณ์การเกษตร

2.2 สถาบันการเงินที่มีสัญญาผูกพันกับแหล่งเงินทุน เป็นสถาบันที่สร้างเครื่องมือทางเครดิตที่มีลักษณะเป็นสัญญาผูกพันกับเจ้าของเงินทุนหรือผู้ออม เช่น บริษัทประกันชีวิตและบริษัทประกันภัยอื่นๆ กองทุนบำนาญ กองทุนสะสม เงินทุนที่ระดมได้จะนำไปให้กู้หรือนำไปลงทุนในโครงการต่างๆ ที่มีระยะเวลายาวเพื่อให้ได้รับผลประโยชน์ตอบแทนสูงขึ้น

2.3 สถาบันการเงินที่ระดมทุนโดยการออกเครื่องมือทางการเงิน เช่น การออกหุ้นกู้ ตั๋วสัญญาใช้เงิน หรือตราสารที่มีลักษณะเดียวกัน เพื่อให้ประชาชนได้นำเงินมาซื้อเครื่องมือดังกล่าวเพื่อการออมทรัพย์ ได้แก่ บริษัทเงินทุนต่างๆ บริษัทเครดิตฟองซิเอร์ กองทุนรวม โดยสถาบันการเงินเหล่านี้จะนำเงินไปให้กู้ยืมเพื่อการบริโภค การผลิต และนำไปลงทุนในหลักทรัพย์อื่นๆ ตามที่กฎหมายกำหนด

2.4 สถาบันการเงินที่มีหน้าที่หลักในการให้กู้ เป็นสถาบันที่ให้กู้ยืมโดยใช้เงินทุนส่วนใหญ่มาจากการเงินของเจ้าของ จากการขายหุ้น และจากการกู้ยืมทั้งจากภายในและภายนอกประเทศ ได้แก่ บริษัทเงินทุนอุตสาหกรรมแห่งประเทศไทย ไร่รับจำนำ

สถาบันการเงินในระบบแต่ละประเภทของไทย มีลักษณะการดำเนินงานดังนี้

1. **สถาบันการเงินประเภทธนาคารพาณิชย์** ทำหน้าที่หลักในการรับฝากเงินจากประชาชนเพื่อนำไปปล่อยกู้ให้แก่ธุรกิจ และนำเงินฝากบางส่วนไปลงทุนในลักษณะอื่นเพื่อให้เกิดผลประโยชน์ และเป็นสถาบันการเงินที่มีความสำคัญต่อเศรษฐกิจของประเทศมาก เพราะเป็นสถาบันการเงินที่สามารถระดมเงินฝากและให้สินเชื่อมากกว่าสถาบันการเงินอื่นๆ (tulip.bu.ac.th, 2549: ออนไลน์)

ปัจจุบันประเทศไทยมีธนาคารจำนวนทั้งสิ้น 34 ธนาคาร เป็นธนาคารของไทยจำนวน 17 ธนาคาร และธนาคารต่างประเทศจำนวน 17 ธนาคาร (ธนาคารแห่งประเทศไทย, 2549: ออนไลน์)

สำหรับธนาคารพาณิชย์ของไทยในปัจจุบันมีธนาคารต่างชาติเข้าร่วมลงทุนด้วยหลายแห่ง ทำให้กิจการธนาคารพาณิชย์บางแห่งของไทยมิได้เป็นธนาคารของคนไทยอย่างแท้จริง ธนาคารพาณิชย์สามารถรับฝากเงินได้ทั้ง 3 ประเภท การรับฝากเงินโดยมีสมุดบัญชีเงินฝาก ได้แก่ เงินฝากออมทรัพย์ (Saving Deposit) เงินฝากประจำ (Time Deposit) และบัญชีเงินฝากกระแสรายวัน (Current Account) ซึ่งสามารถถอนเงินจากบัญชีโดยเช็คเท่านั้น และผู้ฝากจะไม่ได้รับดอกเบี้ย เนื่องจากเป็นการให้บริการเพื่อการทำธุรกิจการค้า แต่ธนาคารสามารถให้บริการทางการเงินอื่นๆ ได้ เช่น การค้าประกัน การเปิด Letter of Credit ทำการซื้อขายแลกเปลี่ยนเงินตราต่างประเทศและทำกิจการวิเทศธนกิจ เป็นต้น (tulip.bu.ac.th, 2549: ออนไลน์)

2. **สถาบันการเงินประเภทบริษัทเงินทุนและบริษัทหลักทรัพย์** บริษัทเงินทุนและหลักทรัพย์ทำหน้าที่ในการระดมเงินออมจากประชาชน แล้วนำเงินออมไปหาผลประโยชน์ต่างๆ

ตามที่กฎหมายกำหนด นอกจากนั้นก็ยังทำหน้าที่เป็นนายหน้าซื้อขายหลักทรัพย์ด้วย ธุรกิจบางแห่งก็จัดตั้งเป็นบริษัทเงินทุนอย่างเดียว โดยทำหน้าที่ในการระดมเงินออมจากประชาชนแล้วนำเงินไปลงทุนเพื่อพัฒนากิจการ เพื่อการบริโภคและการเคหะ เป็นต้น และบางแห่งก็ตั้งเป็นบริษัทหลักทรัพย์อย่างเดียวเพื่อประกอบธุรกิจการเป็นนายหน้าซื้อขายหลักทรัพย์

สำหรับธุรกิจเงินทุน เป็นธุรกิจที่จัดหาซึ่งเงินทุน และใช้เงินทุนนั้นในการประกอบกิจการอย่างใดอย่างหนึ่ง บริษัทเงินทุนต้องประกอบกิจการภายในขอบเขตของข้อกำหนดแห่งพระราชบัญญัติการประกอบธุรกิจเงินทุน ธุรกิจหลักทรัพย์ และธุรกิจเครดิตฟองซิเออร์ พ.ศ. 2522 ซึ่งกำหนดไว้ว่าบริษัทที่ประกอบธุรกิจเงินทุนสามารถประกอบกรใน 4 แขนง คือ

1. เงินทุนเพื่อการพาณิชย์ หมายถึง กิจการจัดหาเงินทุนจากประชาชน และให้กู้ยืมเงินระยะสั้นที่มีกำหนดชำระคืนเมื่อทวงถามหรือเมื่อสิ้นระยะกำหนดไม่เกิน 1 ปี นับแต่วันให้กู้ยืม รวมทั้งการเป็นผู้รับรอง ผู้รับอวัลต์ตัวเงิน โดยมีข้อจำกัดทางกฎหมายว่าบริษัทที่ประกอบกิจการรับเป็นผู้รับรอง ผู้รับอวัลต์ตัวเงิน จะต้องดำรงเงินกองทุนเป็นอัตราส่วนกับจำนวนเงินที่รับรอง และหรือรับรองอวัลต์ตัวเงินไม่ต่ำกว่าร้อยละ 25 (EduResearch&Technology.Co., Ltd., 2549: ออนไลน์)

2. เงินทุนเพื่อการพัฒนา หมายถึง กิจการจัดหาเงินทุนจากประชาชน และให้กู้ยืมเงินระยะปานกลางที่มีกำหนดชำระคืนเกินกว่า 1 ปี แต่ไม่เกิน 5 ปี นับแต่วันให้กู้ยืม หรือให้กู้ยืมระยะยาวที่มีกำหนดชำระคืนเกินกว่า 5 ปี นับแต่วันให้กู้ยืม แก่กิจการอุตสาหกรรม เกษตรกรรม หรือพาณิชย์กรรม และรวมถึงการประกอบการประเภทการเป็นนายหน้าในการจัดหาเงินกู้ยืมหรือเงินลงทุน การให้บริการจัดทำหรือวิเคราะห์โครงการเพื่อการลงทุน การเป็นที่ปรึกษาเกี่ยวกับการเงินหรือการดำเนินงานของกิจกรรมอุตสาหกรรมหรือพาณิชย์กรรม และการเป็นที่ปรึกษาในการจัดซื้อกิจการ (EduResearch&Technology.Co., Ltd., 2549: ออนไลน์)

3. เงินทุนเพื่อการจำหน่ายและการบริโภค หมายถึง กิจการจัดหาเงินทุนจากประชาชน และทำการให้กู้ยืมเพื่อใช้เกี่ยวกับการจำหน่ายสินค้า โดยชำระราคาเป็นงวดๆ หรือโดยให้เช่าซื้อ ให้กู้ยืมเงินเพื่อใช้ในการซื้อสินค้าจากกิจการที่มีใช้เป็นคนเอง ให้ประชาชนเช่าซื้อสินค้าที่รับโอนกรรมสิทธิ์มาจากกิจการซึ่งจำหน่ายสินค้านั้นเมื่อได้ตกลงจะให้เช่าซื้อ หรือให้ประชาชนเช่าซื้อสินค้า ซึ่งยึดได้จากผู้เช่าซื้อรายอื่น และรับโอนโดยมีค่าตอบแทนซึ่งสิทธิเรียกร้องที่เกิดจากการจำหน่ายสินค้า (EduResearch&Technology.Co., Ltd., 2549: ออนไลน์)

4. เงินทุนเพื่อการเคหะ หมายถึง กิจการจัดหาเงินทุนจากประชาชนและทำการให้กู้ยืมเงินแก่ประชาชน เพื่อให้ได้มาซึ่งกรรมสิทธิ์ในที่ดินและหรือบ้านที่อยู่อาศัย ให้กู้ยืมเงินเพื่อใช้ในการจัดหาที่ดินและหรือบ้านที่อยู่อาศัยสำหรับจำหน่ายแก่ประชาชน หรือให้ประชาชนเช่าซื้อ

หรือจัดหาที่ดินและหรือบ้านที่อยู่อาศัยมาจำหน่ายแก่ประชาชน รวมทั้งให้ประชาชนเช่าซื้อ (EduResearch&Technology.Co., Ltd., 2549: ออนไลน์)

การประกอบธุรกิจเงินทุน ต้องจัดตั้งในรูปของบริษัทมหาชนจำกัด ตามกฎหมายว่าด้วยบริษัทมหาชนจำกัด และได้รับใบอนุญาตจากกระทรวงการคลัง หรือการประกอบธุรกิจเงินทุนจะกระทำได้อีกเมื่อจัดตั้งในรูปบริษัทจำกัดตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ และได้รับใบอนุญาตให้ประกอบธุรกิจเงินทุนตามกฎหมายว่าด้วยการควบคุมกิจการค้าขายอันกระทบถึงความปลอดภัยหรือความผาสุกแห่งสาธารณชน (ตลาดหลักทรัพย์แห่งประเทศไทย, 2549: ออนไลน์)

ส่วนธุรกิจหลักทรัพย์ ลักษณะการบริการของธุรกิจหลักทรัพย์ภายใต้ขอบเขตของข้อกำหนดแห่งพระราชบัญญัติการประกอบธุรกิจเงินทุน ธุรกิจหลักทรัพย์ และธุรกิจเครดิตฟองซิเออร์ พ.ศ. 2522

ในเว็บไซต์ของบิสิเนสไทย (2549: ออนไลน์) ได้กล่าวถึงรายละเอียดของการประกอบธุรกิจหลักทรัพย์ประเภทต่างๆ ไว้ดังต่อไปนี้

1. กิจการนายหน้าซื้อขายหลักทรัพย์ จะให้บริการการเป็นนายหน้าหรือตัวแทนเพื่อซื้อขาย หรือแลกเปลี่ยนหลักทรัพย์ให้แก่บุคคลอื่น โดยได้รับค่านายหน้า ค่าธรรมเนียม หรือผลตอบแทนอื่น
2. กิจการค้าหลักทรัพย์ เป็นการซื้อขายหรือแลกเปลี่ยนหลักทรัพย์ในนามตนเอง โดยสามารถทำการค้านอกตลาดหลักทรัพย์ หรือศูนย์ซื้อขายหลักทรัพย์
3. กิจการที่ปรึกษาการลงทุน ให้บริการให้คำแนะนำไม่ว่าทางตรงและทางอ้อมให้แก่ประชาชนเกี่ยวกับคุณค่าของหลักทรัพย์หรือความเหมาะสมในการลงทุนในหลักทรัพย์ หรือการซื้อขายหลักทรัพย์ใดๆ โดยได้รับค่าธรรมเนียมหรือผลตอบแทนอื่น
4. กิจการการจัดจำหน่ายหลักทรัพย์ ให้บริการรับหลักทรัพย์ทั้งหมดหรือบางส่วนจากบริษัทหรือเจ้าของหลักทรัพย์ไปเสนอขายต่อประชาชน โดยได้รับค่าธรรมเนียมหรือผลตอบแทนอื่น

ปัจจุบันประเทศไทยมีบริษัทเงินทุนจำนวนทั้งสิ้น 8 บริษัท (ธนาคารแห่งประเทศไทย, 2549: ออนไลน์) และมีบริษัทหลักทรัพย์จำนวนทั้งสิ้น 49 บริษัท ซึ่งหยุดประกอบธุรกิจหลักทรัพย์ชั่วคราว จำนวน 2 บริษัท (ตลาดหลักทรัพย์แห่งประเทศไทย, 2549: ออนไลน์)

3. สถาบันการเงินประเภทบริษัทเครดิตฟองซิเออร์ ตามพระราชบัญญัติการประกอบธุรกิจการเงิน ธุรกิจหลักทรัพย์ และธุรกิจเครดิตฟองซิเออร์ พ.ศ. 2522 ได้กล่าวถึงการประกอบ

กิจการของบริษัทเครดิตฟองซิเอร์ คือ เป็นกิจการให้กู้ยืมเงิน โดยวิธีรับจำนองอสังหาริมทรัพย์ หรือการรับซื้ออสังหาริมทรัพย์ตามสัญญาขายฝากทำให้ประชาชนมีแหล่งเงินกู้ระยะยาวอีกแหล่งหนึ่งที่น่าไปซื้อบ้านผ่อนส่งได้ ในเว็บไซต์ของ tulip.bu.ac.th (2549: ออนไลน์) ได้กล่าวถึงความหมายและวัตถุประสงค์ของธุรกิจเครดิตฟองซิเอร์ ไว้ดังต่อไปนี้

1. กิจการเครดิตฟองซิเอร์ หมายความว่า กิจการให้กู้ยืมเงิน โดยวิธีรับจำนองอสังหาริมทรัพย์เป็นทางค้ำปกติ
2. กิจการรับซื้อฝาก หมายความว่า กิจการรับซื้ออสังหาริมทรัพย์ตามสัญญาขายฝากเป็นทางค้ำปกติ

3. กิจการอันเกี่ยวกับอสังหาริมทรัพย์ตามที่กำหนดในกฎกระทรวง ปัจจุบันยังไม่มีกิจการใดเกี่ยวกับอสังหาริมทรัพย์ได้รับการกำหนดในกฎกระทรวงให้เป็นธุรกิจเครดิตฟองซิเอร์

วัตถุประสงค์ของธุรกิจเครดิตฟองซิเอร์ คือ

1. จัดหาเงินทุนหรือระดมเงินออมโดยการกู้ยืมจากประชาชน แล้วนำเงินที่ได้รับมาไปลงทุนหาผลประโยชน์ ด้วยการให้กู้ยืมแก่บุคคลทั่วไปที่มีความต้องการเงินทุนเพื่อนำไปดำเนินการให้บรรลุเป้าหมาย

2. ให้ความช่วยเหลือทางการเงิน ตลอดจนคำแนะนำปรึกษาและควบคุมการจัดการเกี่ยวกับโครงการพัฒนาที่ดินและสิ่งปลูกสร้างต่างๆ เช่น โครงการที่อยู่อาศัย โครงการนิคมอุตสาหกรรม ศูนย์การค้า ศูนย์กลางการท่องเที่ยว ตลอดจนโครงการเพื่อการอุตสาหกรรม

3. ให้ความช่วยเหลือทางการเงินระยะยาวแก่ผู้ประสงค์จะซื้อที่ดินและบ้านเพื่ออยู่อาศัย หรือที่ดินและโรงงานเพื่อการอุตสาหกรรมและเกษตรกรรม

4. ให้ความช่วยเหลือทางการเงิน และให้คำแนะนำปรึกษาแก่โครงการเกี่ยวกับการพัฒนาเทคนิคการสร้างบ้านที่เหมาะสมกับความเป็นอยู่ของคนไทยในประเทศ ตลอดจนการพัฒนาวัสดุก่อสร้างที่ทนทานและมีราคาถูก

ปัจจุบันประเทศไทยมีบริษัทเครดิตฟองซิเอร์จำนวนทั้งสิ้น 4 บริษัท (ธนาคารแห่งประเทศไทย, 2549: ออนไลน์)

สถาบันการเงินของไทยซึ่งเป็นสถาบันการเงินในระบบ มีวิวัฒนาการมาตามลำดับ และในช่วงของแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ สถาบันการเงินเหล่านี้ขยายตัวอย่างรวดเร็วตามการขยายตัวของระบบการเงินของโลก พัฒนาการทางด้านเทคโนโลยี และการเปลี่ยนแปลงโครงสร้างทางเศรษฐกิจของไทย และคาดว่าในอนาคตสถาบันการเงินของไทยจะขยายวงกว้างออกไปทั้งทางด้านจำนวน ประเภท และการให้บริการของสถาบันการเงิน

มาตรการในการกำกับดูแลสถาบันการเงินของธนาคารแห่งประเทศไทย

แนวทางหรือมาตรการในการกำกับดูแลสถาบันการเงินอยู่ภายใต้อำนาจของธนาคารแห่งประเทศไทย ซึ่งเป็นหน่วยงานของทางการที่มีหน้าที่รับผิดชอบในการนี้โดยเฉพาะ ธนาคารแห่งประเทศไทยมีแนวทางที่สำคัญในการกำกับดูแลสถาบันการเงิน แยกได้เป็น 2 แนวทาง คือ การกำหนดหลักเกณฑ์ให้ถือปฏิบัติ และการวิเคราะห์รายงาน ติดตามตรวจสอบสถาบันการเงิน

1. การกำหนดหลักเกณฑ์ให้ถือปฏิบัติ (Regulation)

การกำหนดกฎเกณฑ์ต่างๆ ให้สถาบันการเงินดำเนินธุรกิจอย่างมีมาตรฐาน ก่อให้เกิดเสถียรภาพและความมั่นคง กฎเกณฑ์ต่างๆ เหล่านี้จะมีการแก้ไขปรับปรุงอยู่เสมอเพื่อให้เหมาะสมกับสภาพการณ์ที่เปลี่ยนแปลงไป การวางหลักเกณฑ์ต่างๆ เกี่ยวกับฐานะของสถาบันการเงินก็เพื่อให้เกิดความมั่นคง โดยจะวางข้อกำหนดเกี่ยวกับตัวเลขบางตัวซึ่งเป็นเครื่องชี้ฐานะของสถาบันการเงิน อันได้แก่ ความพอเพียงของเงินกองทุน (Capital Adequacy) คุณภาพของสินทรัพย์ (Assets Quality) การจัดการ (Management) ความสามารถในการหารายได้ (Profitability Or Earning) และสภาพคล่อง (Liquidity) โดยเรียกร้อยๆ ว่า CAMEL

การกำกับให้ได้ผลดีเพียงใด ขึ้นอยู่กับวิธีการที่ผู้วิเคราะห์แต่ละรายนำตัวเลขข้อมูลดิบมาปรับปรุงใช้ และขึ้นอยู่กับว่ามีข้อมูลที่เปิดเผยรายละเอียดมากน้อยเพียงใด หลักการและประเด็นปัญหาในการกำกับสถาบันการเงินที่เกี่ยวข้องกับเครื่องชี้ฐานะเหล่านี้ วาริ หะวานนท์ (2528: 574-578) ได้กล่าวไว้ว่า

1. ความพอเพียงของเงินกองทุน (Capital Adequacy)

ในการประกอบธุรกิจสถาบันการเงินให้มีฐานะการเงินที่มั่นคงและมีเสถียรภาพได้นั้น จำเป็นต้องอาศัยฐานะเงินกองทุนที่ดีและเพียงพอ ทั้งนี้ นอกเหนือจากการดำรงเงินกองทุนให้เพียงพอครบถ้วนตามกฎหมายแล้ว สถาบันการเงินต้องรักษาระดับฐานะคุณภาพของเงินทุนให้มั่นคงและเหมาะสมกับขนาดและขอบเขตธุรกิจ อันจะช่วยให้ผู้ที่เกี่ยวข้องมั่นใจในความสามารถรองรับผลขาดทุนหรือชดใช้การสูญเสียที่อาจเกิดขึ้นในอนาคต ทั้งยังเป็นเครื่องชี้ความสามารถในการสนองความต้องการสินเชื่อของประชาชนอีกด้วย ความมั่นคงดังกล่าวขึ้นอยู่กับประสิทธิภาพในการจัดการและการบริหารของธนาคารในด้านอื่นๆ ได้แก่ การบริหารสภาพคล่อง การบริหารสินทรัพย์ หนี้สิน และการบริหารกำไร เป็นต้น อีกด้วย

อย่างไรก็ดี ปัจจัยที่สำคัญประการหนึ่งที่มีผลต่อฐานะความมั่นคงของสถาบันการเงินก็คือ คุณภาพของสินทรัพย์ที่มีอยู่ กล่าวคือ หากสถาบันการเงินมีสินทรัพย์ที่ด้อยคุณภาพเป็นจำนวนมาก ก็ย่อมจะทำให้ฐานะของเงินกองทุนของสถาบันการเงินอ่อนแอลง จนกระทั่งเงินกองทุนสุทธิต่อหุ้นต่ำกว่ามูลค่าหุ้นของสถาบันการเงิน หรือกล่าวได้ว่ามีฐานะเงินทุนขาด

หรือเสื่อม และในกรณีที่รุนแรง ก็อาจทำให้สถาบันการเงินมีสินทรัพย์สุทธิไม่เพียงพอที่จะชำระหนี้สินต่อบุคคลภายนอกก็จะอยู่ในฐานะไม่สามารถชำระหนี้ได้ในที่สุด

2. คุณภาพของสินทรัพย์ (Assets Quality)

คุณภาพของสินทรัพย์ของสถาบันการเงินเป็นเครื่องสะท้อนให้เห็นถึงประสิทธิภาพและความสามารถในการบริหารสินทรัพย์ของฝ่ายบริหารสถาบันการเงินในด้านต่างๆ ว่ามีความรอบคอบระมัดระวังเพียงใด โดยทั่วไปอาจกำหนดชั้นคุณภาพของสินทรัพย์ของสถาบันการเงิน ได้แก่ เงินลงทุน เงินให้กู้ยืม ตลอดจนสินทรัพย์อื่นๆ ที่มีอยู่ตามลักษณะคุณภาพและระดับความเสี่ยงต่อการสูญเสียสินทรัพย์แต่ละประเภท

ความสามารถในการหารายได้ และฐานะความมั่นคงของสถาบันการเงินขึ้นอยู่กับความสามารถของผู้บริหารที่จะใช้เงินที่ได้รับมาให้เกิดประโยชน์อย่างดีที่สุด ประสิทธิภาพในการปล่อยสินเชื่อซึ่งก่อให้เกิด “ลูกหนี้” อันเป็นสินทรัพย์อย่างหนึ่งของกิจการตามหลักการบัญชีจึงนับเป็นเรื่องสำคัญ สถาบันการเงินจะมีฐานะดีหรืออ่อนขึ้นอยู่กับคุณภาพของสินเชื่อที่สถาบันการเงินนั้นๆ มีอยู่เป็นหลักใหญ่ รองลงมา คือ คุณภาพของเงินลงทุนอื่นๆ

3. การจัดการ (Management)

การจัดการและบริหาร เป็นปัจจัยที่สำคัญยิ่งและมีผลอย่างมากต่อความมั่นคงก้าวหน้าของสถาบันการเงิน หากสถาบันการเงินใดขาดการจัดการที่ดี การบริหารไม่มีประสิทธิภาพ อันการแก่การประกอบกิจการ ก็ย่อมจะมีผลกระทบต่อคุณภาพและประสิทธิภาพของสถาบันการเงินนั้นในด้านอื่นๆ ทั้งอาจยังผลให้สถาบันการเงินนั้นล้มเหลวได้ในที่สุด อย่างไรก็ดี การประเมินคุณภาพในการจัดการและบริหารนั้น ยากที่จะวัดออกมาในลักษณะการวิเคราะห์เชิงปริมาณและอัตราส่วนทางการเงินได้โดยตรงเพียงประการเดียว หากแต่ต้องอาศัยประสบการณ์ของผู้บริหารหรือผู้วิเคราะห์ ในการประเมินคุณภาพการจัดการและการบริหารสถาบันการเงินนั้น

4. ความสามารถในการหารายได้ (Profitability)

ผลการดำเนินงานที่ดีของสถาบันการเงิน นอกจากจะเป็นสิ่งที่แสดงให้เห็นถึงประสิทธิภาพและความสามารถของผู้บริหารแล้ว ยังเป็นเครื่องชี้ที่แสดงให้เห็นถึงความเติบโตก้าวหน้าของสถาบันการเงินนั้นอีกด้วย อย่างไรก็ดี เพื่อให้สามารถวิเคราะห์ระดับความสามารถในการหารายได้หรือการทำกำไรของสถาบันการเงินได้อย่างชัดเจนยิ่งขึ้น ในการประเมินฐานะดังกล่าว จึงควรวิเคราะห์เปรียบเทียบกับระดับหรืออัตราการทำรายได้หรือกำไรของสถาบันการเงินอื่นในระบบถ่วงเฉลี่ย และเฉพาะอย่างยิ่งเปรียบเทียบกับของกลุ่มสถาบันการเงินอื่นที่มีขนาดเดียวกัน ในขณะเวลาเดียวกัน นอกเหนือจากการวิเคราะห์เปรียบเทียบแนวโน้มและอัตราการเติบโตของรายได้หรือกำไรของสถาบันการเงินนั้นเองในอดีตที่ผ่านมา

5. สภาพคล่องทางการเงิน (Liquidity)

สำหรับสถาบันการเงินที่พึงถือว่าเป็นสถาบันการเงินที่ดี และมีการดำเนินงานอย่างรอบคอบนั้น นอกจากจะต้องดำรงสินทรัพย์สภาพคล่องให้ถูกต้องครบถ้วนตามที่กฎหมายกำหนดแล้ว ยังจำเป็นต้องดำรงฐานะสภาพคล่องในลักษณะที่เพียงพอ และเหมาะสมกับปริมาณและลักษณะการประกอบธุรกิจของสถาบันการเงินนั้น ทั้งในด้านจำนวน คุณภาพ และความคล่องตัวอีกด้วย ทั้งนี้ สินทรัพย์สภาพคล่องของสถาบันการเงินที่เพียงพอ นอกจากจะเป็นส่วนที่ช่วยเสริมสร้างประสิทธิภาพและความคล่องตัวในการประกอบการ สามารถสนองความต้องการเงินหรือสินเชื่อในระบบแล้ว ยังจะเป็นฐานในการรองรับภาระหนี้สินที่พึงมีต่อบุคคลภายนอก ตลอดจนความต้องการเงินในลักษณะเร่งด่วนและจำเป็นอื่นในการประกอบธุรกิจสถาบันการเงินนั้น

2. การวิเคราะห์รายงาน และติดตามตรวจสอบสถาบันการเงิน

วิธีประเมินฐานะของสถาบันการเงิน ประกอบกับการติดตามดูการปฏิบัติต่างๆ นี้ เพื่อให้สถาบันการเงินปฏิบัติตามกฎเกณฑ์แห่งกฎหมายและข้อกำหนดต่างๆ ซึ่งมีวัตถุประสงค์ให้สถาบันการเงินดำเนินงานอยู่ในขอบเขตที่สมควรและเหมาะสม งานด้านนี้จะวิเคราะห์สรุปได้จาก รายงานข้อมูลต่างๆ ที่ทางการกำหนดให้สถาบันการเงินรายงานประกอบกัน กับการตรวจสอบ ณ สำนักงานของสถาบันการเงินนั้นด้วย

การวิเคราะห์รายงานจะใช้ประกอบกับการตรวจสอบ งานด้านวิเคราะห์เป็นงานที่ทำอยู่เสมอเป็นประจำ เพราะสามารถติดตามดูได้จากข้อมูลต่างๆ ที่ทางการกำหนดให้สถาบันการเงินรายงาน ทั้งนี้ รายงานที่สำคัญคือ รายงานย่อแสดงหนี้สินและสินทรัพย์ของสถาบันการเงิน และของสาขาของสถาบันการเงินต่างประเทศ รายงานการดำรงเงินสดสำรอง รายงานเงินให้สินเชื่อ แก่ลูกหนี้รายใหญ่ และรายงานภาวะผูกพันในภายหน้าเพื่อลูกค้ายรายใหญ่ รายงานรายได้และค่าใช้จ่ายพร้อมด้วยค่าใช้จ่ายเกี่ยวกับอาคารและสถานที่ รายงานการจัดสรรกำไรสุทธิพร้อมด้วยรายละเอียดการตัดบัญชีลูกหนี้เป็นหนี้สูญและหนี้สูญได้รับคืน รายงานอสังหาริมทรัพย์พร้อมด้วยการจำหน่ายอสังหาริมทรัพย์ระหว่างปี รายงานสรุปและรายละเอียดการเคลื่อนไหวทางบัญชีระหว่างธนาคาร รายงานเงินฝาก และรายงานสินทรัพย์จัดชั้น (วาริ หะวานนท์, 2528: 570) ซึ่งก็รวมถึงรายงานการจัดชั้นลูกหนี้ด้วย รายงานเหล่านี้จะให้ข้อมูลที่ทำได้สรุปเกี่ยวกับฐานะของสถาบันการเงิน ณ วันที่รายงาน พร้อมทั้งแนวโน้มในอดีตและอนาคต ซึ่งจะช่วยให้เห็นการเปลี่ยนแปลงฐานะรวมทั้งโครงสร้างสำคัญด้านเงินฝาก เงินให้สินเชื่อของสถาบันการเงิน รวมทั้งใช้เป็นข้อมูลเพื่อติดตามการปฏิบัติตามกฎหมายบางข้อเช่น การให้สินเชื่อแก่ลูกหนี้รายใหญ่ต่อเงินกองทุน การดำรงเงินกองทุนต่อสินทรัพย์ เป็นต้น

ส่วนการตรวจสอบการปฏิบัติงานของสถาบันการเงิน ณ ที่ทำการสถาบันการเงิน (On-site Examination) ทำให้ทางการได้ข้อมูลและได้ภาพเกี่ยวกับฐานะที่แท้จริงของสถาบันการเงินชัดเจนขึ้น งานตรวจสอบทั่วไปมักมุ่งประเด็นดังต่อไปนี้คือ

1. การประเมินคุณภาพของเงินให้สินเชื่อและเงินลงทุน
2. ประเมินระบบการควบคุมภายใน ระบบการจัดการ รวมทั้งความเอาใจใส่ของคณะกรรมการของสถาบันการเงินต่อกิจการของสถาบันการเงิน
3. วิเคราะห์ข้อมูลเพิ่มเติม ที่ทางการเห็นว่าเป็นปัจจัยที่สำคัญ สำหรับความมั่นคงของสถาบันการเงิน เช่น ความสามารถในการชำระหนี้ ความสามารถในการหารายได้และสภาพคล่อง ตรวจสอบความถูกต้องของรายงานและการปฏิบัติตามกฎหมายหรือข้อกำหนดต่างๆ

ประเด็นต่างๆ ที่ตรวจสอบ ทำให้ได้ข้อสรุปเกี่ยวกับฐานะการดำเนินงานของสถาบันการเงิน ณ วันที่ตรวจสอบได้ และสามารถประเมินระบบการควบคุมและการตรวจสอบภายในสถาบันการเงิน เพื่อป้องกันความเสียหายอันอาจเกิดขึ้นได้ในการปฏิบัติงานตามปกติ เป็นที่ทราบกันอยู่แล้วว่าการดำเนินธุรกิจย่อมมีความเสี่ยงอยู่ด้วยทั้งสิ้น การตรวจสอบการจัดการจึงเป็นการตรวจสอบเพื่อดูว่า ผู้บริหารของสถาบันการเงินมีวิธีการรับรู้ความเสี่ยงและป้องกันความเสียหายอย่างไร เช่น ทางด้านสินเชื่อควรมีการวิเคราะห์สินเชื่อ มีระเบียบปฏิบัติเกี่ยวกับการอนุมัติสินเชื่อที่รัดกุม และมีการติดตามสินเชื่อ ติดตามหลักทรัพย์ที่วางประกัน อย่างเป็นระบบและมีการปฏิบัติตามกฎและระเบียบที่วางไว้ เป็นต้น (ธนาคารแห่งประเทศไทย, 2548: ออนไลน์)

หลักการบัญชีของค่าเผื่อหนี้สงสัยจะสูญและการจำหน่ายหนี้สูญ

ในสภาพความเป็นจริงทางธุรกิจ แม้ลูกหนี้โดยส่วนใหญ่จะชำระหนี้เมื่อถึงกำหนด หรือตามที่คาดหมายไว้ แต่ก็มีกรณีที่ลูกหนี้บางรายไม่ชำระหนี้ และในทางปฏิบัติจะไม่สามารถระบุได้แน่ชัดว่าลูกหนี้รายใดจะไม่ชำระหนี้จนกว่าจะถึงกำหนดชำระหรือได้มีการทวงถามจนถึงที่สุดแล้ว ทำให้มูลค่าของลูกหนี้ที่จะแสดงในงบการเงินมีจำนวนสูงกว่าความเป็นจริง ดังนั้นจึงต้องมีการประมาณจำนวนหนี้ที่คาดว่าจะเรียกเก็บไม่ได้ขึ้นจำนวนหนึ่งกันไว้เป็นค่าเผื่อหนี้สงสัยจะสูญ ซึ่งมีลักษณะเป็นบัญชีปรับมูลค่า นำไปหักลดบัญชีลูกหนี้ เพื่อให้เห็นมูลค่าสุทธิที่ใกล้เคียงกับมูลค่าตามความเป็นจริง แต่ถ้าหากเมื่อมีการติดตามทวงถามหนี้จากลูกหนี้จนถึงที่สุดแล้วลูกหนี้ก็ยังไม่ชำระหนี้ และหนี้สูญนั้นเข้าเกณฑ์ที่จะถือเป็นค่าใช้จ่ายในการคำนวณกำไรสุทธิตามกฎหมายภาษีอากร ก็ให้ตัดจำหน่ายบัญชีลูกหนี้รายนั้น ไปสู่บัญชีหนี้สูญ (สมาคมนักบัญชีและผู้สอบบัญชีรับอนุญาตแห่งประเทศไทย, 2531: 5)

ตามมาตรฐานการบัญชี ฉบับที่ 11 เรื่อง หนี้สงสัยจะสูญและหนี้สูญ ได้ให้คำนิยามของคำว่า ลูกหนี้ ทั้งลูกหนี้การค้า และลูกหนี้อื่น หนี้สูญ หนี้สงสัยจะสูญ ค่าเผื่อหนี้สูญหรือค่าเผื่อหนี้สงสัยจะสูญไว้ดังนี้

“ลูกหนี้การค้า” หมายถึง ลูกหนี้ที่เกิดจากการดำเนินการค้าตามปกติของธุรกิจ และจะมีชื่อบัญชีแตกต่างกันได้ตามประเภทของธุรกิจ เช่น ธุรกิจธนาคารพาณิชย์ หมายถึง บัญชีระหว่างธนาคารที่มีดอกเบี้ย เงินให้สินเชื่อและดอกเบี้ยค้างรับ กิจกรรมประกันภัย หมายถึง บัญชีเบี้ยประกัน ค้างรับ เงินค้างรับเกี่ยวกับการประกันต่อ และเงินให้กู้ยืมสูญ (สมาคมนักบัญชีและผู้สอบบัญชีรับอนุญาตแห่งประเทศไทย, 2531: 4)

“ลูกหนี้อื่น” หมายถึง ลูกหนี้ที่ไม่ได้เกิดจากการดำเนินการค้าตามปกติของธุรกิจ เช่น ลูกหนี้และเงินให้กู้ยืมแก่กรรมการและลูกจ้าง เงินให้กู้ยืมแก่บริษัทในเครือและบริษัทร่วม รายได้อื่นค้างรับ สูญ (สมาคมนักบัญชีและผู้สอบบัญชีรับอนุญาตแห่งประเทศไทย, 2531: 4)

“หนี้สูญ” หมายถึง ลูกหนี้ที่ได้ติดตามทวงถามจนถึงที่สุดแล้ว แต่ไม่ได้รับชำระหนี้และได้ตัดจำหน่ายออกจากบัญชีสูญ (สมาคมนักบัญชีและผู้สอบบัญชีรับอนุญาตแห่งประเทศไทย, 2531: 4)

“หนี้สงสัยจะสูญ” หมายถึง ลูกหนี้ที่คาดว่าจะเรียกเก็บไม่ได้ และถือเป็นค่าใช้จ่ายของรอบระยะเวลาบัญชีนั้นสูญ (สมาคมนักบัญชีและผู้สอบบัญชีรับอนุญาตแห่งประเทศไทย, 2531: 4)

“ค่าเผื่อหนี้สูญ” หรือ **“ค่าเผื่อหนี้สงสัยจะสูญ”** หมายถึง จำนวนที่กันไว้สำหรับลูกหนี้ที่คาดว่าจะเรียกเก็บไม่ได้ และถือเป็นบัญชีปรับมูลค่าตั้งขึ้นเพื่อแสดงเป็นรายการหักจากบัญชีลูกหนี้ในงบการเงินเพื่อให้คงเหลือเป็นมูลค่าสุทธิของลูกหนี้ที่คาดหมายว่าจะเก็บได้สูญ (สมาคมนักบัญชีและผู้สอบบัญชีรับอนุญาตแห่งประเทศไทย, 2531: 4)

หลักเกณฑ์เกี่ยวกับการบันทึกบัญชีลูกหนี้ที่คาดว่าจะเก็บเงินไม่ได้ การประมาณจำนวนหนี้สงสัยจะสูญ ลูกหนี้ที่จะนำมาพิจารณาหนี้สงสัยจะสูญ การตัดจำหน่ายหนี้สูญ หนี้สูญได้รับคืน การเปิดเผยข้อมูลในงบการเงินและหมายเหตุประกอบงบการเงิน ตามที่มาตรฐานการบัญชีได้กล่าวไว้โดยสรุปมีดังนี้

1. การบันทึกบัญชีลูกหนี้ที่คาดว่าจะเก็บเงินไม่ได้ มีวิธีปฏิบัติโดยทั่วไป 2 วิธี คือ วิธีแรกวิธีตัดจำหน่ายโดยตรง จะไม่บันทึกรายการจนกว่าจะมีลูกหนี้สูญจริง จึงบันทึกเป็นผลเสียหายในรอบระยะเวลาบัญชีนั้น โดยการเดบิตบัญชีหนี้สูญซึ่งเป็นบัญชีค่าใช้จ่าย และเครดิตบัญชีลูกหนี้ ส่วนอีกวิธีหนึ่งคือ วิธีตั้งค่าเผื่อ โดยจะประมาณจำนวนหนี้ที่คาดว่าจะเก็บไม่ได้ โดยคำนวณจาก

ยอดขายหรือจากยอดลูกหนี้ แล้วบันทึกจำนวนที่ประมาณขึ้นนั้น โดยเดบิตบัญชีนี้สงสัยจะสูญ ซึ่งเป็นบัญชีค่าใช้จ่าย และเครดิตบัญชีปรับมูลค่าลูกหนี้ คือ บัญชีค่าเผื่อหนี้สงสัยจะสูญ รายการนี้จะทำในรอบระยะเวลาบัญชีที่บันทึกการขาย

ในทางปฏิบัติวิธีตัดจำหน่ายโดยตรง เป็นวิธีที่ง่ายและสะดวก แต่มีข้อบกพร่องที่ไม่เป็นไปตามหลักทฤษฎีว่าด้วยการเปรียบเทียบค่าใช้จ่ายกับรายได้ของรอบระยะเวลาบัญชีอีกทั้งมูลค่าของลูกหนี้ที่แสดงในงบดุลก็มีได้อยู่ในมูลค่าที่คาดว่าจะได้รับจริง วิธีนี้จึงเป็นวิธีที่ไม่เป็นที่ยอมรับ เว้นแต่ว่าหนี้ที่คาดว่าจะเก็บไม่ได้มีจำนวนที่ไม่มีนัยสำคัญ วิธีตั้งค่าเผื่อ เป็นวิธีที่ถูกต้องตามหลักการบัญชีว่าด้วยการเปรียบเทียบค่าใช้จ่ายกับรายได้ของรอบระยะเวลาบัญชี และบัญชีลูกหนี้ ณ วันสิ้นรอบระยะเวลาบัญชี จะแสดงในมูลค่าที่ใกล้เคียงกับความเป็นจริงแม้ว่าวิธีนี้จะต้องมีการประมาณจำนวนหนี้สงสัยจะสูญขึ้นก็ตาม การประมาณอาจจะทำได้โดยอาศัยประสบการณ์ที่ผ่านมาในอดีต สภาพของตลาดในปัจจุบันและการวิเคราะห์ยอดลูกหนี้ค้างชำระ

เนื่องจากจำนวนเงินของลูกหนี้ที่คาดว่าจะเก็บไม่ได้มีลักษณะเป็นผลเสียหายที่อาจจะเกิดขึ้น วิธีตั้งค่าเผื่อจะเป็นวิธีที่เหมาะสมก็ต่อเมื่ออยู่ในสภาพการณ์ที่มีความเป็นไปได้ค่อนข้างแน่ ว่าทรัพย์สินจะมีมูลค่าลดลงและผลเสียหายนั้นสามารถประมาณได้โดยสมเหตุสมผล (สมาคมนักบัญชีและผู้สอบบัญชีรับอนุญาตแห่งประเทศไทย, 2531: 5)

2. การประมาณจำนวนหนี้สงสัยจะสูญ วิธีที่นิยมใช้กันมีดังนี้

2.1 จำนวนเป็นร้อยละของยอดขาย วิธีนี้กิจการจะต้องวิเคราะห์จากประสบการณ์ที่ผ่านมาเกี่ยวกับจำนวนลูกหนี้ที่เก็บไม่ได้ เทียบเป็นอัตราส่วนกับยอดขาย คือ จำนวนเป็นร้อยละของยอดขายรวม โดยถือว่าการขายเป็นรายการที่ก่อให้เกิดลูกหนี้และอัตราส่วนของการขายสัมพันธ์กับจำนวนหนี้ที่เก็บไม่ได้ หรือ จำนวนเป็นร้อยละของยอดขายเชื่อ โดยถือว่าการขายเชื่อสัมพันธ์โดยตรงกับลูกหนี้ส่วนการขายเงินสดไม่ได้ก่อให้เกิดลูกหนี้แต่อย่างใด (สมาคมนักบัญชีและผู้สอบบัญชีรับอนุญาตแห่งประเทศไทย, 2531: 5-6)

2.2 จำนวนเป็นร้อยละของยอดลูกหนี้ โดยการวิเคราะห์จากประสบการณ์ที่ผ่านมา กิจการจะสามารถประมาณอัตราร้อยละของลูกหนี้ที่คาดว่าจะเก็บไม่ได้ต่อยอดลูกหนี้ที่ค้างค้างอยู่ได้คือ จำนวนเป็นร้อยละของยอดลูกหนี้ โดยถือว่าอัตราส่วนของจำนวนหนี้สงสัยจะสูญสำหรับลูกหนี้ทั้งหมดจะคงที่ หรือ จำนวน โดยการจัดกลุ่มลูกหนี้จำแนกตามอายุของหนี้ที่ค้างชำระ ลูกหนี้กลุ่มที่ค้างชำระนานจะนำมาคำนวณหาจำนวนหนี้สงสัยจะสูญด้วยอัตราร้อยละที่สูงกว่าลูกหนี้ที่เริ่มค้างชำระเกินกำหนด โดยถือว่าลูกหนี้ที่ค้างชำระนานจะมีโอกาสไม่ชำระหนี้มากกว่าลูกหนี้ที่เริ่มเกิดขึ้น (สมาคมนักบัญชีและผู้สอบบัญชีรับอนุญาตแห่งประเทศไทย, 2531: 6)

2.3 คำนวณโดยพิจารณาจากหนี้แต่ละราย และจะรวมเฉพาะที่คาดว่าจะเรียกเก็บไม่ได้ เท่านั้นเป็นหนี้สงสัยจะสูญ วิธีนี้อาจจะกระทำได้ยากในทางธุรกิจที่มีลูกหนี้จำนวนมากราย (สมาคมนักบัญชีและผู้สอบบัญชีรับอนุญาตแห่งประเทศไทย, 2531: 6)

การประมาณจำนวนหนี้สงสัยจะสูญ มาตรฐานการบัญชีได้สรุปไว้ว่า ควรใช้วิธีการประมาณที่เหมาะสมกับลักษณะลูกหนี้ของกิจการแต่ละแห่ง ถ้าหากสภาพของลูกหนี้โดยทั่วไปเปลี่ยนแปลง ก็ควรจะปรับปรุงหรือเปลี่ยนแปลงวิธีการประมาณให้เหมาะสมกับลักษณะของลูกหนี้ในขณะนั้น อัตราร้อยละที่นำมาใช้ในการประมาณการจะต้องมีการทบทวนและปรับปรุงเสมอ เพื่อให้ใกล้เคียงกับสภาพความเป็นจริงของธุรกิจ และประสบการณ์ที่เกิดขึ้นของแต่ละกิจการ จำนวนหนี้สงสัยจะสูญที่ประมาณได้เมื่อนำมาเปรียบเทียบกับจำนวนที่แสดงในบัญชีค่าเพื่อหนี้สงสัยจะสูญที่มีอยู่แล้ว ถ้าหากจำนวนที่ประมาณได้มากกว่าก็ต้องเพิ่มให้เท่ากับจำนวนที่ประมาณได้ โดยถือเป็นหนี้สงสัยจะสูญแสดงเป็นค่าใช้จ่ายในงบกำไรขาดทุน แต่ถ้าจำนวนที่ประมาณได้มีน้อยกว่าจำนวนที่แสดงอยู่ในบัญชี ก็ให้ลดจำนวนในบัญชีลงให้เหลือเท่ากับจำนวนที่ประมาณได้ และรายการหนี้สงสัยจะสูญจะแสดงเป็นยอดเครดิตภายใต้หัวข้อค่าใช้จ่ายในการดำเนินงานในงบกำไรขาดทุน

3. ลูกหนี้ที่จะนำมาพิจารณาหนี้สงสัยจะสูญ มีแนวความคิดอยู่ 2 แนวความคิด คือ แนวความคิดแรกเห็นว่าลูกหนี้ที่จะนำมาพิจารณาควรพิจารณาเฉพาะลูกหนี้การค้าเท่านั้น โดยมีเหตุผลว่าลูกหนี้การค้าเป็นลูกหนี้ส่วนใหญ่ของกิจการและเกิดจากการดำเนินธุรกิจโดยตรงของกิจการ ในขณะที่ลูกหนี้อื่นมีจำนวนที่ไม่มีนัยสำคัญและไม่ได้สัมพันธ์โดยตรงกับรายได้ที่เกิดขึ้น อีกทั้งจะเป็นการยุ่งยากในการประมาณการหนี้สงสัยจะสูญสำหรับลูกหนี้อื่นแต่ละรายซึ่งมีลักษณะไม่เหมือนกัน ส่วนอีกแนวความคิดหนึ่งเห็นว่า ลูกหนี้ที่จะนำมาพิจารณาหนี้สงสัยจะสูญ ควรพิจารณาลูกหนี้การค้าและลูกหนี้อื่น โดยมีเหตุผลว่าลูกหนี้อื่นก็มีโอกาสที่จะไม่ชำระหนี้เช่นกัน ถ้าหากลูกหนี้อื่นไม่ชำระหนี้และไม่ได้ลดมูลค่าลงด้วยจำนวนค่าเพื่อหนี้สงสัยจะสูญแล้ว จะทำให้ลูกหนี้แสดงในงบการเงินด้วยมูลค่าที่สูงกว่าที่จะได้รับชำระ (สมาคมนักบัญชีและผู้สอบบัญชีรับอนุญาตแห่งประเทศไทย, 2531: 6)

อย่างไรก็ตาม มาตรฐานการบัญชีได้สรุปว่า กิจการควรจะมีการประมาณจำนวนหนี้สงสัยจะสูญ สำหรับลูกหนี้ที่คาดว่าจะเรียกเก็บไม่ได้ ณ วันสิ้นรอบระยะเวลาบัญชี และตั้งเป็นบัญชีค่าเพื่อหนี้สงสัยจะสูญนำไปลดมูลค่าของลูกหนี้ เพื่อให้แสดงมูลค่าสุทธิของลูกหนี้ตามจำนวนที่คาดว่าจะเรียกเก็บได้ การพิจารณาจำนวนหนี้สงสัยจะสูญให้พิจารณาทั้งลูกหนี้การค้าและลูกหนี้อื่น และให้พิจารณาแยกต่างหากจากกัน

4. การตัดจำหน่ายหนี้สูญ เมื่อกิจการได้มีการติดตามทวงถามหนี้จนถึงที่สุดแล้วแต่ก็ยังไม่ได้รับชำระหนี้ และหนี้สูญนั้นเข้าเกณฑ์ที่จะถือเป็นค่าใช้จ่ายในการคำนวณกำไรสุทธิตามกฎหมายภาษีอากร ก็ให้ตัดจำหน่ายบัญชีลูกหนี้รายนั้นไปสู่บัญชีหนี้สูญและขณะเดียวกัน ก็ให้ลงบัญชีกลับรายการบัญชีค่าเผื่อหนี้สงสัยจะสูญ และหนี้สงสัยจะสูญด้วยจำนวนเดียวกัน ในกรณีที่คาดหมายได้ค่อนข้างแน่นอนว่าจะไม่ได้รับชำระหนี้ และยังคงตัดจำหน่ายลูกหนี้เป็นสูญตามกฎหมายภาษีอากรไม่ได้ กิจการอาจจะตัดจำหน่ายลูกหนี้เป็นสูญในทางบัญชีโดยลดจำนวนลูกหนี้ลง พร้อมกับลดจำนวนค่าเผื่อหนี้สงสัยจะสูญลง

5. หนี้สูญได้รับคืน ในกรณีที่ได้รับเงินคืนจากลูกหนี้ที่ได้จำหน่ายบัญชีเป็นหนี้สูญไปแล้ว หรือกิจการสามารถติดตามทวงถามได้ในภายหลัง ให้บันทึกรายการหนี้สูญได้รับคืนเป็นรายได้อื่น สำหรับกรณีการจำหน่ายบัญชีลูกหนี้เป็นสูญเป็นไปตามเกณฑ์กฎหมายภาษีอากร ส่วนกรณีการจำหน่ายบัญชีลูกหนี้เป็นสูญเป็นเพียงรายการทางการบัญชี ให้กลับรายการที่ได้บันทึกไว้ตอนจำหน่ายบัญชีลูกหนี้ และลงรายการรับชำระหนี้

6. การเปิดเผยข้อมูลในงบการเงิน สำหรับการแสดงรายการเกี่ยวกับลูกหนี้และค่าเผื่อหนี้สงสัยจะสูญ ให้แสดงบัญชีค่าเผื่อหนี้สงสัยจะสูญของลูกหนี้การค้าเป็นรายการหักจากลูกหนี้การค้า และค่าเผื่อหนี้สงสัยจะสูญสำหรับลูกหนี้อื่นก็ให้แสดงเป็นรายการหักจากลูกหนี้อื่นที่เกี่ยวข้อง ในกรณีที่แสดงลูกหนี้ในงบดุลด้วยมูลค่าสุทธิ ให้เปิดเผยจำนวนค่าเผื่อหนี้สงสัยจะสูญในหมายเหตุประกอบงบการเงิน

การตั้งค่าเผื่อหนี้สงสัยจะสูญและการจำหน่ายหนี้สูญตามประมวลรัษฎากร

ประมวลรัษฎากรมีหลักเกณฑ์เกี่ยวกับการตั้งค่าเผื่อหนี้สงสัยจะสูญและการจำหน่ายหนี้สูญ ไว้ในมาตรา 65 ตรี (1) (ค) และ 65 ทวิ (9) รวมทั้งกฎกระทรวงฉบับที่ 186 พ.ศ. 2534 ออกตามความในประมวลรัษฎากรว่าด้วยการจำหน่ายหนี้สูญจากบัญชีลูกหนี้ไว้ดังนี้

1. ตามประมวลรัษฎากร มาตรา 65 ตรี (1) (ค) ได้กล่าวถึง รายการเกี่ยวกับเงินสำรองไว้ดังนี้

เงินสำรองต่างๆ ซึ่งบางรายการไม่ให้ถือเป็นรายจ่ายในการคำนวณกำไรสุทธิ แต่บางรายการให้ถือเป็นรายจ่ายได้ สำหรับเงินสำรองที่กันไว้เป็นค่าเผื่อหนี้สูญหรือหนี้สงสัยจะสูญสำหรับหนี้จากการให้สินเชื่อที่ธนาคารพาณิชย์ บริษัทเงินทุน บริษัทหลักทรัพย์ หรือบริษัท

เครดิตฟองซิเออร์ได้กันไว้ตามกฎหมายว่าด้วยการธนาคารพาณิชย์ หรือกฎหมายว่าด้วยการประกอบธุรกิจเงินทุน ธุรกิจหลักทรัพย์ และธุรกิจเครดิตฟองซิเออร์ แล้วแต่กรณี ทั้งนี้ เฉพาะส่วนที่ดึงเพิ่มขึ้นจากเงินสำรองประเภทดังกล่าวที่ปรากฏในงบดุลของรอบระยะเวลาบัญชีก่อน ให้ถือเป็นรายจ่ายในการคำนวณกำไรสุทธิของสถาบันการเงินได้

เมื่อได้นำสำรองดังกล่าวมาถือเป็นรายจ่ายในการคำนวณกำไรสุทธิหรือขาดทุนสุทธิไปแล้วในรอบระยะเวลาบัญชีใด ต่อมาหากมีการตั้งเงินสำรองดังกล่าวลดลงให้นำเงินสำรองส่วนที่ดึงลดลงซึ่งได้ถือเป็นรายจ่ายไปแล้วนั้นมารวมคำนวณเป็นรายได้ในรอบระยะเวลาบัญชีที่ตั้งเงินสำรองลดลงนั้น

2. ตามประมวลรัษฎากร มาตรา 65 ทวิ (9) และ กฎกระทรวงฉบับที่ 186 ได้กล่าวถึงหลักเกณฑ์เกี่ยวกับการจำหน่ายหนี้สูญจากบัญชีลูกหนี้ไว้ดังนี้

การจำหน่ายหนี้สูญจากบัญชีลูกหนี้ จะกระทำได้อต่อเมื่อเป็นไปตามหลักเกณฑ์ วิธีการ และเงื่อนไขที่กำหนดโดยกฎกระทรวง แต่ถ้าได้รับชำระหนี้ในรอบระยะเวลาบัญชีใดให้นำมาคำนวณเป็นรายได้ในรอบระยะเวลาบัญชีก่อน ทั้งนี้กรมสรรพากรได้วางหลักเกณฑ์ วิธีการ และเงื่อนไขเกี่ยวกับการจำหน่ายหนี้สูญไว้ในกฎกระทรวงฉบับที่ 186 พ.ศ. 2534 โดยสรุปมีดังนี้

1. ลักษณะหนี้สูญ

หนี้สูญที่จะจำหน่ายจากบัญชีลูกหนี้อันถือเป็นรายจ่ายในการคำนวณกำไรสุทธิเพื่อเสียภาษีเงินได้นิติบุคคลได้ จะต้องเป็นหนี้จากการประกอบกิจการหรือเนื่องจากการประกอบกิจการ หรือ หนี้ที่ได้รวมเป็นเงินได้ในการคำนวณกำไรสุทธิ รวมทั้งต้องเป็นหนี้ที่ยังไม่ขาดอายุความและมีหลักฐานโดยชัดแจ้งที่สามารถฟ้องลูกหนี้ได้

2. วิธีการดำเนินการจำหน่ายหนี้สูญ

กฎกระทรวงโดยกรมสรรพากรได้กำหนดขั้นตอนแห่งการดำเนินการเอาไว้แตกต่างกันสำหรับปริมาณหนี้ที่แตกต่างกัน โดยการแบ่งลำดับชั้นลูกหนี้ตามปริมาณหนี้มีดังนี้

- ลูกหนี้รายใหญ่	มีจำนวนหนี้มากกว่า 500,000 บาท
- ลูกหนี้รายกลาง	มีจำนวนหนี้ไม่เกิน 500,000 บาท
- ลูกหนี้รายย่อย	มีจำนวนหนี้ไม่เกิน 200,000 บาท สำหรับสถาบันการเงิน และไม่เกิน 100,000 บาท สำหรับกิจการทั่วไป

การจำหน่ายหนี้สูญสำหรับลูกหนี้รายใหญ่ จะต้องดำเนินการดังต่อไปนี้

1. ได้ติดตามทวงถามให้ชำระหนี้ตามสมควรแก่กรณี โดยมีหลักฐานการติดตามทวงถามอย่างชัดเจนและไม่ได้รับชำระหนี้ โดยปรากฏว่า ลูกหนี้ถึงแก่ความตาย เป็นคนสาบสูญ หรือมีหลักฐานว่าหายสาบสูญไป และไม่มีทรัพย์สินใดๆ จะชำระหนี้ได้ หรือ ลูกหนี้เลิกกิจการ และมีหนี้ของเจ้าหนี้รายอื่นมีบุริมสิทธิเหนือทรัพย์สินทั้งหมดของลูกหนี้ที่อยู่ในลำดับก่อนเป็นจำนวนมากกว่าทรัพย์สินของลูกหนี้
2. ได้ดำเนินการฟ้องลูกหนี้ในคดีแพ่งหรือได้ยื่นคำขอเฉลี่ยหนี้ในคดีที่ลูกหนี้ถูกเจ้าหนี้รายอื่นฟ้องในคดีแพ่ง และในกรณีนั้นๆ ได้มีคำสั่งบังคับหรือคำสั่งของศาลแล้ว แต่ลูกหนี้ไม่มีทรัพย์สินใดๆ จะชำระหนี้ได้ หรือ
3. ได้ดำเนินการฟ้องลูกหนี้ในคดีล้มละลาย หรือได้ยื่นคำขอรับชำระหนี้ในคดีที่ลูกหนี้ถูกเจ้าหนี้รายอื่นฟ้องในคดีล้มละลาย และในกรณีนั้นๆ ได้มีการประนอมหนี้กับลูกหนี้ โดยศาลมีคำสั่งเห็นชอบด้วยการประนอมหนี้นั้น หรือลูกหนี้ถูกศาลพิพากษาให้เป็นบุคคลล้มละลาย และได้มีการแบ่งทรัพย์สินของลูกหนี้ครั้งแรกแล้ว

การจำหน่ายหนี้สูญสำหรับลูกหนี้รายกลาง จะต้องดำเนินการดังต่อไปนี้

1. ได้ดำเนินการตามหลักเกณฑ์เช่นเดียวกับกรณีของลูกหนี้รายใหญ่ คือ ได้ติดตามทวงถามให้ชำระหนี้ตามสมควรแก่กรณี โดยมีหลักฐานการติดตามทวงถามอย่างชัดเจนและไม่ได้รับชำระหนี้ โดยปรากฏว่า ลูกหนี้ถึงแก่ความตาย เป็นคนสาบสูญ หรือมีหลักฐานว่าหายสาบสูญไป และไม่มีทรัพย์สินใดๆ จะชำระหนี้ได้ หรือ ลูกหนี้เลิกกิจการ และมีหนี้ของเจ้าหนี้รายอื่นมีบุริมสิทธิเหนือทรัพย์สินทั้งหมดของลูกหนี้ที่อยู่ในลำดับก่อนเป็นจำนวนมากกว่าทรัพย์สินของลูกหนี้
2. ได้ดำเนินการฟ้องลูกหนี้ในคดีแพ่งและศาลได้มีคำสั่งรับคำฟ้องนั้นแล้ว หรือได้ยื่นคำขอเฉลี่ยหนี้ในคดีที่ลูกหนี้ถูกเจ้าหนี้รายอื่นฟ้องในคดีแพ่งและศาลได้มีคำสั่งรับคำฟ้องนั้นแล้ว หรือ
3. ได้ดำเนินการฟ้องลูกหนี้ในคดีล้มละลายและศาลได้มีคำสั่งรับคำฟ้องนั้นแล้ว หรือได้ยื่นคำขอรับชำระหนี้ในคดีที่ลูกหนี้ถูกเจ้าหนี้รายอื่นฟ้องในคดีล้มละลายและศาลได้มีคำสั่งรับคำขอรับชำระหนี้นั้นแล้ว

ในกรณีตาม ข้อ 2 หรือ ข้อ 3 กรรมการหรือหุ้นส่วนผู้จัดการของบริษัทหรือห้างหุ้นส่วนนิติบุคคลผู้เป็นเจ้าของหนี้ต้องมีคำสั่งอนุมัติให้จำหน่ายหนี้นั้นเป็นหนี้สูญจากบัญชีลูกหนี้ภายใน 30 วัน นับแต่วันสิ้นรอบระยะเวลาบัญชีนั้นด้วย

การจำหน่ายหนี้สูญสำหรับลูกหนี้รายย่อย ให้สามารถจำหน่ายหนี้สูญได้ โดยไม่ต้องดำเนินการเหมือนกับกรณีของลูกหนี้รายใหญ่ หรือ รายกลาง ถ้าปรากฏว่าไม่มีหลักฐานการติดตามทวงถามให้ชำระหนี้ตามสมควรแก่กรณีแล้วแต่ไม่ได้รับชำระหนี้ และหากจะฟ้องลูกหนี้จะต้องเสียค่าใช้จ่ายไม่คุ้มหนึ่ที่จะได้รับชำระ

อย่างไรก็ตาม กฎกระทรวงฉบับดังกล่าว ยังได้กล่าวถึงการดำเนินการเกี่ยวกับการจำหน่ายหนี้สูญของสถาบันการเงินตามหลักเกณฑ์ที่ประกาศกำหนดโดยธนาคารแห่งประเทศไทยไว้ด้วย กล่าวคือ หากสถาบันการเงินได้ดำเนินการตามหลักเกณฑ์ที่ธนาคารแห่งประเทศไทยประกาศกำหนด ก็ให้ถือว่าได้ปฏิบัติตามหลักเกณฑ์แห่งประมวลรัษฎากรด้วยเช่นกัน การจำหน่ายลูกหนี้เป็นหนี้สูญนั้นก็สามารรถถือเป็นรายจ่ายในรอบระยะเวลาบัญชีนั้นได้

ประกาศธนาคารแห่งประเทศไทย เรื่อง สินทรัพย์ที่ไม่มีราคาหรือเรียกคืนไม่ได้และสินทรัพย์ที่สงสัยว่าจะไม่มีราคาหรือเรียกคืนไม่ได้

พระราชบัญญัติการธนาคารพาณิชย์ พ.ศ. 2505 พระราชบัญญัติการประกอบธุรกิจเงินทุนธุรกิจหลักทรัพย์ และธุรกิจเครดิตฟองซิเอร์ พ.ศ. 2522 รวมทั้งฉบับแก้ไขเพิ่มเติมต่างๆ ได้บัญญัติให้สถาบันการเงินปิดบัญชีทุกงวดการบัญชีในรอบระยะเวลาหกเดือน ถ้าสถาบันการเงินมีสินทรัพย์ที่ไม่มีราคาหรือเรียกคืนไม่ได้ หรือสินทรัพย์ที่สงสัยว่าจะไม่มีราคาหรือเรียกคืนไม่ได้ ให้สถาบันการเงินตัดสินทรัพย์ที่ไม่มีราคาหรือเรียกคืนไม่ได้ ออกจากบัญชี หรือกั้นเงินสำรองสำหรับสินทรัพย์ที่สงสัยว่าจะไม่มีราคาหรือเรียกคืนไม่ได้เมื่อสิ้นงวดการบัญชี เว้นแต่จะได้รับอนุญาตจากธนาคารแห่งประเทศไทยให้ปฏิบัติเป็นอย่างอื่น

มาตรา 15 ทวิ แห่งพระราชบัญญัติการธนาคารพาณิชย์ พ.ศ. 2505 ได้บัญญัติว่า

“ให้ธนาคารพาณิชย์ปิดบัญชีทุกงวดการบัญชีในรอบระยะเวลาหกเดือน ถ้าธนาคารพาณิชย์ใดมีสินทรัพย์ที่ไม่มีราคาหรือเรียกคืนไม่ได้หรือที่สงสัยว่าจะไม่มีราคาหรือเรียกคืนไม่ได้ ตามที่ธนาคารแห่งประเทศไทยกำหนดด้วยความเห็นชอบของรัฐมนตรี ให้ธนาคารพาณิชย์นั้นตัดสินทรัพย์ที่ไม่มีราคาหรือเรียกคืนไม่ได้ดังกล่าวออกจากบัญชี หรือกั้นเงินสำรองสำหรับสินทรัพย์ที่สงสัยว่าจะไม่มีราคาหรือเรียกคืนไม่ได้ดังกล่าวเมื่อสิ้นงวดการบัญชีนั้น เว้นแต่จะได้รับอนุญาตจากธนาคารแห่งประเทศไทยให้ปฏิบัติเป็นอย่างอื่น ในการอนุญาตนั้นจะกำหนดเงื่อนไขใดๆ ไว้ด้วยก็ได้

ในกรณีที่ธนาคารแห่งประเทศไทยอนุญาตตามวรรคหนึ่ง ถ้านำสินทรัพย์ที่ไม่มีราคาหรือเรียกคืนไม่ได้ในส่วนที่ไม่ได้ตัดออกจากบัญชีหรือสินทรัพย์ที่สงสัยว่าจะไม่มีราคาหรือเรียกคืนไม่ได้ในส่วนที่ไม่ได้กั้นเงินสำรองมาหักออกจากเงินกองทุนของธนาคารพาณิชย์นั้นแล้ว หาก

ปรากฏว่าเงินกองทุนที่คงเหลือมีจำนวนต่ำกว่าเงินกองทุนที่ต้องดำรงตาม มาตรา 10 ให้ธนาคารแห่งประเทศไทยมีอำนาจกำหนดมาตรการใดๆ ให้ธนาคารพาณิชย์นั้นถือปฏิบัติจนกว่าจะได้ตัดสินทรัพย์ที่ไม่มีราคาหรือเรียกคืนไม่ได้นั้นหมดสิ้นไป หรือกั้นเงินสำรองสำหรับสินทรัพย์ที่สงสัยว่าจะไม่มีราคาหรือเรียกคืนไม่ได้นั้นครบจำนวนแล้ว”

และมาตรา 23 ทวิ แห่งพระราชบัญญัติการประกอบธุรกิจเงินทุน ธุรกิจหลักทรัพย์และธุรกิจเครดิตฟองซิเออร์ พ.ศ. 2522 บัญญัติว่า

“ให้บริษัทเงินทุนปิดบัญชีทุกงวดการบัญชีในรอบระยะเวลาหกเดือน ถ้าบริษัทเงินทุนนั้นมีสินทรัพย์ที่ไม่มีราคาหรือเรียกคืนไม่ได้หรือที่สงสัยว่าจะไม่มีราคาหรือเรียกคืนไม่ได้ ทั้งนี้ตามที่ธนาคารแห่งประเทศไทยกำหนด ให้บริษัทเงินทุนนั้นตัดสินทรัพย์ที่ไม่มีราคาหรือเรียกคืนไม่ได้ดังกล่าวออกจากบัญชี หรือกั้นเงินสำรองสำหรับสินทรัพย์ที่สงสัยว่าจะไม่มีราคาหรือเรียกคืนไม่ได้ดังกล่าวเมื่อสิ้นงวดการบัญชีนั้น เว้นแต่จะได้รับอนุญาตจากธนาคารแห่งประเทศไทยให้ปฏิบัติเป็นอย่างอื่น ในการอนุญาตธนาคารแห่งประเทศไทยจะกำหนดเงื่อนไขใดๆ ก็ได้

ในกรณีที่ธนาคารแห่งประเทศไทยอนุญาตตามวรรคหนึ่ง ถ้านำสินทรัพย์ที่ไม่มีราคาหรือเรียกคืนไม่ได้ในส่วนที่ไม่ได้ตัดออกจากบัญชีหรือสินทรัพย์ที่สงสัยว่าจะไม่มีราคาหรือเรียกคืนไม่ได้ในส่วนที่ไม่ได้กั้นเงินสำรองมาหักออกจากเงินกองทุนของบริษัทเงินทุนนั้นแล้ว หากปรากฏว่าเงินกองทุนที่คงเหลือมีจำนวนต่ำกว่าเงินกองทุนที่ต้องดำรงตามมาตรา 29 ให้ธนาคารแห่งประเทศไทยมีอำนาจกำหนดมาตรการใดๆ ให้บริษัทเงินทุนนั้นถือปฏิบัติจนกว่าจะได้ตัดสินทรัพย์ที่ไม่มีราคาหรือเรียกคืนไม่ได้นั้นหมดสิ้นไป หรือกั้นเงินสำรองสำหรับสินทรัพย์ที่สงสัยว่าจะไม่มีราคาหรือเรียกคืนไม่ได้นั้นครบจำนวนแล้ว”

ส่วนในกิจการของบริษัทหลักทรัพย์ซึ่งอยู่ภายใต้ พระราชบัญญัติหลักทรัพย์และตลาดหลักทรัพย์ พ.ศ. 2535 นั้น เนื่องจากมิได้มีบทบัญญัติโดยตรงเกี่ยวกับการจัดทำบัญชีของบริษัทหลักทรัพย์เอาไว้ แต่อย่างไรก็ตาม มาตรา 328 แห่งบทเฉพาะกาลได้บัญญัติให้นำบรรดากฎกระทรวงและประกาศที่เกี่ยวกับการประกอบธุรกิจหลักทรัพย์ของธนาคารแห่งประเทศไทยให้ยังคงใช้บังคับต่อไปกับธุรกิจหลักทรัพย์ ภายใต้พระราชบัญญัติหลักทรัพย์และตลาดหลักทรัพย์ พ.ศ. 2535 จนกว่าจะได้มีกฎกระทรวง หรือประกาศตามพระราชบัญญัติหลักทรัพย์และตลาดหลักทรัพย์ พ.ศ. 2535 นี้ออกใช้บังคับ ดังนั้นหลักเกณฑ์เกี่ยวกับสินทรัพย์ที่ไม่มีราคาหรือเรียกคืนไม่ได้ หรือสินทรัพย์ที่สงสัยว่าจะไม่มีราคาหรือเรียกคืนไม่ได้ ก็จะเป็นไปตามที่ธนาคารแห่งประเทศไทยกำหนดไว้ให้ปฏิบัติ

การกั้นเงินสำรองหรือการตั้งค่าเผื่อนี้สงสัยจะสูญสำหรับลูกหนี้ของสถาบันการเงินนั้น จะต้องทำการจัดชั้นลูกหนี้ตามหลักเกณฑ์การจัดชั้นสินทรัพย์ก่อน จึงจะกั้นเงินสำรองได้ตาม

ลูกหนี้ที่จัดชั้นนั้น การจัดชั้นลูกหนี้และการกันเงินสำรองดังกล่าว เป็นไปตามประกาศธนาคารแห่งประเทศไทย เรื่อง สินทรัพย์ที่ไม่มีราคาหรือเรียกคืนไม่ได้ และสินทรัพย์ที่สงสัยว่าจะไม่มีราคาหรือเรียกคืนไม่ได้ ซึ่งธนาคารแห่งประเทศไทยได้ออกประกาศเป็น 2 ส่วน คือ สำหรับธนาคารพาณิชย์ และ สำหรับบริษัทเงินทุนและบริษัทเครดิตฟองซิเอร์ ประกาศดังกล่าวมีหลักเกณฑ์ส่วนใหญ่เหมือนกัน และบางส่วนแตกต่างกัน เนื่องจากลักษณะการประกอบธุรกิจของสถาบันการเงินแต่ละประเภทนั้นแตกต่างกัน หลักเกณฑ์การพิจารณาเพื่อจัดชั้นลูกหนี้เป็นสินทรัพย์เสี่ยงแต่ละประเภท ตลอดจนอัตราการกันเงินสำรอง เฉพาะส่วนที่เกี่ยวกับลูกหนี้ โดยสรุปของทั้งธนาคารพาณิชย์ บริษัทเงินทุนและบริษัทเครดิตฟองซิเอร์ มีดังนี้

1. สินทรัพย์จัดชั้นสูญ เมื่อลูกหนี้ของสถาบันการเงินอยู่ในเกณฑ์ต่างๆ ดังต่อไปนี้ ให้จัดชั้นเป็นสินทรัพย์จัดชั้นสูญ

1. สิทธิเรียกร้องซึ่งสถาบันการเงินได้ปฏิบัติการโดยสมควรเพื่อให้ได้รับชำระหนี้ แต่ไม่มีทางที่จะได้รับชำระหนี้แล้ว โดยให้พิจารณาตามเกณฑ์ข้อใดข้อหนึ่ง ดังต่อไปนี้

ก. ลูกหนี้ถึงแก่ความตาย เป็นคนสาบสูญ หรือมีหลักฐานว่าหายสาบสูญไปและไม่มีทรัพย์สินใดๆ จะชำระหนี้ได้

ข. ลูกหนี้เลิกกิจการ และมีหนี้ของเจ้าหนีรายอื่นมีบุริมสิทธิเหนือทรัพย์สินทั้งหมดของลูกหนี้อยู่ในลำดับก่อนเป็นจำนวนมากกว่าทรัพย์สินของลูกหนี้

ค. สถาบันการเงินได้ฟ้องลูกหนี้หรือได้ยื่นคำขอเจดีย์ทรัพย์สินในคดีที่ลูกหนี้ถูกเจ้าหนีรายอื่นฟ้อง และในกรณีนั้นๆ ได้มีคำสั่งบังคับหรือคำสั่งของศาลแล้ว แต่ลูกหนี้ไม่มีทรัพย์สินใดๆ จะชำระหนี้ได้

ง. สถาบันการเงินได้ฟ้องลูกหนี้ในคดีล้มละลายหรือได้ยื่นคำขอรับชำระหนี้ในคดีที่ลูกหนี้ถูกเจ้าหนีรายอื่นฟ้องในคดีล้มละลาย และในกรณีนั้นๆ ได้มีการประนอมหนี้กับลูกหนี้โดยศาลมีคำสั่งเห็นชอบด้วยกับการประนอมหนี้ นั้น หรือลูกหนี้ถูกศาลพิพากษาให้เป็นบุคคลล้มละลาย และได้มีการแบ่งทรัพย์สินของลูกหนี้ครั้งแรกแล้ว

2. สิทธิเรียกร้องของสถาบันการเงิน ซึ่งตามพฤติการณ์ไม่อาจเรียกให้ชำระหนี้ได้

ถ้าหากสถาบันการเงินมีลูกหนี้ที่จัดชั้นเป็นสินทรัพย์จัดชั้นสูญ โดยพิจารณาจากหลักเกณฑ์ดังกล่าวข้างต้นให้สถาบันการเงินตัดลูกหนี้นั้นออกจากบัญชีได้

2. สินทรัพย์จัดชั้นสงสัยจะสูญ เมื่อลูกหนี้ของสถาบันการเงินอยู่ในเกณฑ์ต่างๆ ดังต่อไปนี้ ให้จัดชั้นเป็นสินทรัพย์จัดชั้นสงสัยจะสูญ

1. ลูกหนี้ที่ค้างชำระต้นเงินหรือดอกเบี้ยเป็นระยะเวลารวมกันเกินกว่า 12 เดือน นับแต่วันถึงกำหนดชำระ ไม่ว่าจะ เป็นไปตามเงื่อนไขหรือเงื่อนไขตามสัญญา หรือวันที่สถาบันการเงินทวงถามหรือเรียกให้ชำระคืน แล้วแต่วันใดจะถึงก่อน ยกเว้นลูกหนี้ที่จัดชั้นสัญญาแล้ว
2. ลูกหนี้เงินเบิกเกินบัญชีที่ไม่มีวงเงิน หรือถูกยกเลิกวงเงิน หรือมีวงเงินตามสัญญาแต่ยอดหนี้เกินวงเงิน หรือครบกำหนดสัญญาแล้ว และไม่มีเม็ดเงินนำเข้าบัญชีเพื่อชำระต้นเงินหรือดอกเบี้ยเกินกว่า 12 เดือน นับแต่วันที่ถูกลบวงเงิน หรือวันที่ยอดหนี้เกินวงเงิน หรือวันที่ครบกำหนดสัญญาแล้วแต่วันใดจะถึงก่อน หลักเกณฑ์ในข้อนี้เป็นเฉพาะในส่วนของธนาคารพาณิชย์
3. ลูกหนี้เงินให้กู้ยืมเพื่อซื้อหลักทรัพย์เฉพาะส่วนที่เป็นผลต่างของยอดหนี้ที่สูงกว่ามูลค่าหลักประกัน หลักเกณฑ์ในข้อนี้เป็นเฉพาะในส่วนของบริษัทเงินทุนและบริษัทเครดิตฟองซิเอร์
4. สิทธิเรียกร้องที่คาดว่าจะเรียกคืนไม่ได้ทั้งจำนวน
5. มีเหตุประการอื่นที่แสดงว่าสิทธิเรียกร้องนั้นจะเรียกคืนไม่ได้ทั้งจำนวนตามที่ธนาคารแห่งประเทศไทยสั่ง

ถ้าหากสถาบันการเงินมีลูกหนี้ที่จัดชั้นเป็นสินทรัพย์จัดชั้นสงสัยจะสูญ โดยพิจารณาจากหลักเกณฑ์ดังกล่าวข้างต้นให้สถาบันการเงินกันเงินสำรองในอัตราร้อยละ 100

3. **สินทรัพย์จัดชั้นสงสัย** เมื่อลูกหนี้ของสถาบันการเงินอยู่ในเกณฑ์ต่างๆ ดังต่อไปนี้ ให้จัดชั้นเป็นสินทรัพย์จัดชั้นสงสัย
 1. ลูกหนี้ที่ค้างชำระต้นเงินหรือดอกเบี้ยเป็นระยะเวลารวมกันเกินกว่า 6 เดือน นับแต่วันถึงกำหนดชำระ ไม่ว่าจะ เป็นไปตามเงื่อนไขหรือเงื่อนไขตามสัญญา หรือวันที่สถาบันการเงินทวงถามหรือเรียกให้ชำระคืน แล้วแต่วันใดจะถึงก่อน ยกเว้นลูกหนี้ที่จัดชั้นสัญญาหรือสงสัยจะสูญแล้ว
 2. ลูกหนี้เงินเบิกเกินบัญชีที่ไม่มีวงเงิน หรือถูกยกเลิกวงเงิน หรือมีวงเงินตามสัญญาแต่ยอดหนี้เกินวงเงิน หรือครบกำหนดสัญญาแล้ว และไม่มีเม็ดเงินนำเข้าบัญชีเพื่อชำระต้นเงินหรือดอกเบี้ยเกินกว่า 6 เดือน นับแต่วันที่ถูกลบวงเงิน หรือวันที่ยอดหนี้เกินวงเงิน หรือวันที่ครบกำหนดสัญญาแล้วแต่วันใดจะถึงก่อน หลักเกณฑ์ในข้อนี้เป็นเฉพาะในส่วนของธนาคารพาณิชย์
 3. ลูกหนี้ที่ศาลมีคำสั่งพิทักษ์ทรัพย์แล้ว
 4. ลูกหนี้ที่หยุดดำเนินกิจการหรือเลิกกิจการ หรือกิจการของลูกหนี้อยู่ระหว่างชำระบัญชี

5. ลูกหนี้ที่ประวิงเวลาชำระหนี้ หรือกระทำการใดๆ เพื่อมิให้เจ้าหนี้ได้รับชำระหนี้ เช่น ออกไปเสียนอกราชอาณาจักร หรือย้ายถ่ายทรัพย์สิน

6. ลูกหนี้ที่สถาบันการเงินติดต่อไม่ได้ หรือตามตัวลูกหนี้ไม่พบ หรือลูกหนี้ไปเสียจากภูมิลำเนาที่ปรากฏตามสัญญา โดยไม่แจ้งให้สถาบันการเงินทราบ

7. ลูกหนี้ที่ไม่ปรากฏธุรกิจแน่ชัด หรือไม่ได้ประกอบธุรกิจจริงจัง หรือนำเงินไปใช้ผิดวัตถุประสงค์

8. สถาบันการเงินได้ยื่นคำขอเฉลี่ยทรัพย์ในคดีที่ลูกหนี้ถูกเจ้าหนี้อื่นฟ้อง

9. สิทธิเรียกร้องที่คาดว่าจะเรียกให้ชำระคืนไม่ได้ครบถ้วน

10. มีเหตุประการอื่นที่แสดงว่าสิทธิเรียกร้องนั้นคาดว่าจะเรียกคืนไม่ได้ครบถ้วนตามที่ธนาคารแห่งประเทศไทยสั่ง

ถ้าหากสถาบันการเงินมีลูกหนี้ที่จัดชั้นเป็นสินทรัพย์จัดชั้นสงสัย โดยพิจารณาจากหลักเกณฑ์ดังกล่าวข้างต้นให้สถาบันการเงินกักเงินสำรองในอัตราไม่ต่ำกว่าร้อยละ 50

4. สินทรัพย์จัดชั้นต่ำกว่ามาตรฐาน เมื่อลูกหนี้ของสถาบันการเงินอยู่ในเกณฑ์ต่างๆ ดังต่อไปนี้ ให้จัดชั้นเป็นสินทรัพย์จัดชั้นต่ำกว่ามาตรฐาน

1. ลูกหนี้ที่ค้างชำระต้นเงินหรือดอกเบี้ยเป็นระยะเวลารวมกันเกินกว่า 3 เดือน นับแต่วันถึงกำหนดชำระ ไม่ว่าจะ เป็นไปตามเงื่อนไขหรือเงื่อนไขตามสัญญา หรือวันที่สถาบันการเงินทวงถามหรือเรียกให้ชำระคืน แล้วแต่วันใดจะถึงก่อน ยกเว้นลูกหนี้ที่จัดชั้นสูญ สงสัยจะสูญ หรือสงสัยแล้ว

2. ลูกหนี้เงินเบิกเกินบัญชีที่ไม่มีวงเงิน หรือถูกยกเลิกวงเงิน หรือมีวงเงินตามสัญญา แต่ยอดหนี้เกินวงเงิน หรือครบกำหนดสัญญาแล้ว และไม่มีเม็ดเงินนำเข้าบัญชีเพื่อชำระต้นเงินหรือดอกเบี้ยเกินกว่า 3 เดือน นับแต่วันที่ถูกลบเลิกวงเงิน หรือวันที่ยอดหนี้เกินวงเงิน หรือวันที่ครบกำหนดสัญญาแล้วแต่วันใดจะถึงก่อน หลักเกณฑ์ในข้อนี้เป็นเฉพาะในส่วนของการพาณิชย์

3. มีเหตุประการอื่นที่แสดงว่าสิทธิเรียกร้องนั้นมีปัญหาในการเรียกให้ชำระคืน หรือไม่ก่อให้เกิดรายได้ตามปกติตามที่ธนาคารแห่งประเทศไทยสั่ง

ถ้าหากสถาบันการเงินมีลูกหนี้ที่จัดชั้นเป็นสินทรัพย์จัดชั้นต่ำกว่ามาตรฐาน โดยพิจารณาจากหลักเกณฑ์ดังกล่าวข้างต้นให้สถาบันการเงินกักเงินสำรองในอัตราไม่ต่ำกว่าร้อยละ 20

5. สิ้นทรัพย์จัดชั้นกล่าวถึงเป็นพิเศษหรือสิ้นทรัพย์จัดชั้นควรระวังเป็นพิเศษ เมื่อลูกหนี้ของสถาบันการเงินอยู่ในเกณฑ์ต่างๆ ดังต่อไปนี้ ให้จัดชั้นเป็นสิ้นทรัพย์จัดชั้นกล่าวถึงเป็นพิเศษหรือสิ้นทรัพย์จัดชั้นควรระวังเป็นพิเศษ

1. ลูกหนี้ที่ค้างชำระต้นเงินหรือดอกเบี้ยเป็นระยะเวลารวมกันเกินกว่า 1 เดือน นับแต่วันถึงกำหนดชำระ ไม่ว่าจะ เป็นไปตามเงื่อนไขหรือเงื่อนไขตามสัญญา หรือวันที่สถาบันการเงินทวงถามหรือเรียกให้ชำระคืน แล้วแต่วันใดจะถึงก่อน ยกเว้นลูกหนี้ที่จัดชั้นสูญ สงสัยจะสูญ สงสัยหรือต่ำกว่ามาตรฐานแล้ว

2. ลูกหนี้เงินเบิกเกินบัญชีที่ไม่มีวงเงิน หรือถูกยกเลิกวงเงิน หรือมีวงเงินตามสัญญาแต่ยอดหนี้เกินวงเงิน หรือครบกำหนดสัญญาแล้ว และไม่มีเม็ดเงินนำเข้าบัญชีเพื่อชำระต้นเงินหรือดอกเบี้ยเกินกว่า 1 เดือน นับแต่วันที่ถูกลบวงเงิน หรือวันที่ยอดหนี้เกินวงเงิน หรือวันที่ครบกำหนดสัญญาแล้วแต่วันใดจะถึงก่อน หลักเกณฑ์ในข้อนี้เป็นเฉพาะในส่วนของธนาคารพาณิชย์

ถ้าหากสถาบันการเงินมีลูกหนี้ที่จัดชั้นเป็นสิ้นทรัพย์จัดชั้นกล่าวถึงเป็นพิเศษหรือสิ้นทรัพย์จัดชั้นควรระวังเป็นพิเศษ โดยพิจารณาจากหลักเกณฑ์ดังกล่าวข้างต้นให้สถาบันการเงินกันเงินสำรองในอัตราไม่ต่ำกว่าร้อยละ 2 หรืออัตราที่ต่ำกว่าซึ่งคำนวณได้ตามหลักเกณฑ์ วิธีการ และเงื่อนไขที่ธนาคารแห่งประเทศไทยกำหนด โดยใช้ยอดคงค้างของต้นเงินที่ไม่รวมดอกเบี้ยค้างรับเป็นฐานในการคำนวณเงินสำรอง

6. สิ้นทรัพย์จัดชั้นปกติ เมื่อลูกหนี้ของสถาบันการเงินอยู่ในเกณฑ์ต่างๆ ดังต่อไปนี้ ให้จัดชั้นเป็นสิ้นทรัพย์จัดชั้นปกติ

1. ลูกหนี้ที่ไม่ผิดนัดชำระหนี้

2. ลูกหนี้เงินเบิกเกินบัญชีที่ยังใช้ไม่ได้วงเงิน และยังไม่ถูกลบวงเงินหรือสัญญายังไม่ครบกำหนด หรือลูกหนี้เงินเบิกเกินบัญชีที่ค้างชำระดอกเบี้ยไม่เกิน 1 เดือน หลักเกณฑ์ในข้อนี้เป็นเฉพาะในส่วนของธนาคารพาณิชย์

3. ลูกหนี้อื่นที่ไม่เข้าข่ายเป็นลูกหนี้จัดชั้นสูญ สงสัยจะสูญ สงสัย ต่ำกว่ามาตรฐานหรือ กล่าวถึงเป็นพิเศษ (หรือควรระวังเป็นพิเศษ)

4. ลูกหนี้ที่มีหนังสือยืนยันการตรวจรับงานจากหน่วยราชการตามระเบียบของหน่วยราชการนั้นที่มีระยะเวลาไม่เกิน 6 เดือน นับแต่วันตรวจรับงาน

ถ้าหากสถาบันการเงินมีลูกหนี้ที่จัดชั้นเป็นสิ้นทรัพย์จัดชั้นปกติ โดยพิจารณาจากหลักเกณฑ์ดังกล่าวข้างต้นให้สถาบันการเงินกันเงินสำรองในอัตราไม่ต่ำกว่าร้อยละ 1 หรืออัตราที่

ต่ำกว่าซึ่งคำนวณได้ตามหลักเกณฑ์ วิธีการ และเงื่อนไขที่ธนาคารแห่งประเทศไทยกำหนด โดยใช้ยอดคงค้างของต้นเงินที่ไม่รวมดอกเบี้ยค้างรับเป็นฐานในการคำนวณเงินสำรอง

การจัดชั้นเงินให้สินเชื่อของสถาบันการเงินตามหลักเกณฑ์ต่างๆ ให้พิจารณาเป็นรายบัญชี ไม่ต้องพิจารณาจัดชั้นเป็นกลุ่มลูกหนี้ หรือจัดชั้นลูกหนี้ในเครือเดียวกันไว้ที่ชั้นเดียวกัน สำหรับอัตราการกันเงินสำรองที่ธนาคารแห่งประเทศไทยประกาศกำหนดนั้นเป็นอัตราขั้นต่ำ หากสถาบันการเงินประสงค์จะใช้เกณฑ์การจัดชั้น การกันเงินสำรอง ที่เข้มงวดกว่าที่ธนาคารแห่งประเทศไทยกำหนดก็ให้สามารถทำได้ อัตราการกันเงินสำรองของสินทรัพย์ที่จัดชั้นแต่ละประเภทตามที่ธนาคารแห่งประเทศไทยได้กำหนดไว้ดังกล่าวข้างต้น โดยสรุปเป็นดังนี้

ตารางที่ 1 อัตราการกันเงินสำรองของสินทรัพย์จัดชั้นแต่ละประเภท ตามหลักเกณฑ์ของธนาคารแห่งประเทศไทย

ประเภทลูกหนี้จัดชั้น	อัตราการกันเงินสำรอง
ลูกหนี้จัดชั้นสงสัยจะสูญ	ร้อยละ 100
ลูกหนี้จัดชั้นสงสัย	ไม่ต่ำกว่า ร้อยละ 50
ลูกหนี้จัดชั้นต่ำกว่ามาตรฐาน	ไม่ต่ำกว่า ร้อยละ 20
ลูกหนี้จัดชั้นกล่าวถึงเป็นพิเศษหรือควรระวังเป็นพิเศษ	ไม่ต่ำกว่าร้อยละ 2 หรือต่ำกว่า
ลูกหนี้จัดชั้นปกติ	ไม่ต่ำกว่าร้อยละ 1 หรือต่ำกว่า

การจัดชั้นลูกหนี้ตามประกาศของธนาคารแห่งประเทศไทยดังกล่าวข้างต้น อยู่ภายใต้การกำกับดูแลในเรื่อง คุณภาพของสินทรัพย์ (Assets Quality) ของธนาคารแห่งประเทศไทย วาริหะวานนท์ (2528: 575) ได้กล่าวถึงความหมายของลำดับชั้นคุณภาพของสินทรัพย์ 5 ลำดับไว้ว่า

1. สินทรัพย์จัดชั้นสงสัยจะสูญ หมายถึง สินทรัพย์ที่พิจารณาได้ว่าไม่มีมูลค่าเหลืออยู่อีก หรือไม่อาจเรียกคืนได้ทั้งจำนวน ขาดสิทธิเรียกร้อง อันจักต้องตัดหรือนำสินทรัพย์นั้นออกจากบัญชีของสถาบันการเงินโดยพลัน
2. สินทรัพย์จัดชั้นสงสัย หมายถึง สินทรัพย์ที่ประเมินฐานะคุณภาพได้ว่า มีความเสี่ยงอยู่ในเกณฑ์สูงมาก ได้แก่ สินทรัพย์ที่คาดหรือเชื่อว่าไม่อาจจะเรียกชำระคืนเงินได้ครบถ้วน หรือเกิดส่วนสูญที่พึงกำหนดได้ชัดเจน เป็นต้น

3. สินทรัพย์จัดชั้นต่ำกว่ามาตรฐาน หมายถึง สินทรัพย์ที่ประเมินได้ว่ามีฐานะความเสี่ยงอยู่ในเกณฑ์สูงเกินกว่าระดับปกติโดยทั่วไป ได้แก่ เรียกชำระคืนได้ยาก มีหลักประกันไม่คุ้มหนี้ มีความเสี่ยงต่อการสูญเสียดังอยู่ในเกณฑ์สูง อันผู้บริหารสถาบันการเงินต้องให้ความสนใจติดตามโดยใกล้ชิด และพึงติดตามทวงถาม หรือจัดการเร่งรัดตามควรแก่กรณี เพื่อลดระดับความเสี่ยงในสินทรัพย์นั้นลงโดยเร็ว

4. สินทรัพย์จัดชั้นกล่าวถึงเป็นพิเศษหรือสินทรัพย์จัดชั้นควรระวังเป็นพิเศษ หมายถึง สินทรัพย์ที่พึงถือหรือประเมินได้ว่ามีระดับความเสี่ยงในเกณฑ์ปกติ แต่มีเหตุเชื่อได้ว่ามีแนวโน้มที่ฐานะคุณภาพของสินทรัพย์นั้นจะอ่อนลง หรือเกิดความเสี่ยงโดยไม่สมควร ซึ่งผู้บริหารสถาบันการเงินพึงควรให้ความสนใจระมัดระวังตามควร

5. สินทรัพย์จัดชั้นปกติ เป็นสินทรัพย์ที่มีคุณภาพ ระดับความเสี่ยงในเกณฑ์ปกติสามัญ โดยทั่วไป อันพึงถือว่าเหมาะสมกับลักษณะและประเภทของสินทรัพย์นั้นตามควรแก่กรณี

จากหลักการบัญชีเกี่ยวกับค่าเผื่อหนี้สงสัยจะสูญและการจำหน่ายหนี้สูญ และหลักเกณฑ์ตามประมวลรัษฎากรเกี่ยวกับเงินสำรองและการจำหน่ายหนี้สูญจากบัญชีลูกหนี้ ตลอดจนมาตรการในการกำกับดูแลสถาบันการเงินของธนาคารแห่งประเทศไทยดังกล่าวข้างต้น จะเห็นได้ว่า นอกจากสถาบันการเงินจะต้องบันทึกรายการบัญชีและนำเสนองบการเงินให้เป็นไปตามหลักการบัญชีที่รับรองทั่วไป และปฏิบัติตามหลักเกณฑ์ทางภาษีอากรเกี่ยวกับการตั้งค่าเผื่อหนี้สงสัยจะสูญและการจำหน่ายหนี้สูญเพื่อให้สามารถถือเป็นรายจ่ายได้ในการคำนวณกำไรสุทธิแล้ว สถาบันการเงินยังต้องปฏิบัติตามข้อกำหนดหรือหลักเกณฑ์ต่างๆ ตามที่ธนาคารแห่งประเทศไทยประกาศกำหนด การตั้งค่าเผื่อหนี้สงสัยจะสูญและการจำหน่ายหนี้สูญเป็นหลักเกณฑ์หนึ่งที่ธนาคารแห่งประเทศไทยกำหนดให้สถาบันการเงินต้องปฏิบัติตาม โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อให้ทราบคุณภาพของสินทรัพย์ (Assets Quality) ที่แท้จริงของสถาบันการเงินว่ามีสินทรัพย์เสี่ยงเพียงใด หลักเกณฑ์ต่างๆ เหล่านี้จะกล่าวโดยละเอียดในบทถัดไป